

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Куркова Ксенія Миколаївна

УДК 342.951:001.895:001.38

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
НАУКОВО-ТЕХНОЛОГІЧНОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ**

12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора юридичних наук

Дніпро – 2021

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Науково-дослідному інституті публічного права.

Науковий консультант –

доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент НААН України,
заслужений юрист України

Курило Володимир Іванович,

Національний університет біоресурсів і природокористування України,
завідувач кафедри адміністративного та фінансового права

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, професор

Дрозд Олексій Юрійович,

Національна академія внутрішніх справ,
начальник відділу докторантури та ад'юнктури;

доктор юридичних наук, професор

Манжула Андрій Анатолійович,

Центральноукраїнський державний педагогічний
університет імені Володимира Винниченка,
професор кафедри галузевого права та правоохоронної діяльності;

доктор юридичних наук, доцент

Сорока Лариса Володимирівна,

Громадська організація «Академія адміністративно-правових наук»,
провідний науковий співробітник.

Захист відбудеться 30 березня 2021 р. о 9:00 на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 08.727.02 у Дніпропетровському державному університеті внутрішніх справ за адресою: 49000, м. Дніпро, просп. Гагаріна, 26.

З дисертацією можна ознайомитися в загальній бібліотеці Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ (м. Дніпро, просп. Гагаріна, 26).

Автореферат розіслано 26 лютого 2021 р.

**Учений секретар
спеціалізованої вченої ради**

В.С. Березняк

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Сучасний етап розвитку суспільства та цивілізації представниками різних наукових напрямків характеризується як «техногенна цивілізація», «суспільство знань», «суспільство третьої хвилі», «четверта технологічна революція», «індустрія 4.0». З'являються нові феномени та концепти: технонаука, когнітивна наука, NBIC технології (nano-bio-info-cogno), CALS-технології (Continuous Acquisition and Life cycle Support), High-Tech, High-Human тощо. Наука і технології мають надшвидкісні темпи розвитку, скорочуються часові межі формування технологічних укладів, що свідчить про глибокі зміни в суспільстві. Попри термінологічні відмінності нових концептів, йдеться про впровадження в соціоекономічну практику науково-технологічних досягнень, які здатні зменшити негативні наслідки наявних соціально-економічних та екологічних проблем, уникнути появи нових, забезпечити стає майбутнє прийдешніх поколінь. Вищезазначене підтверджується прийнятим Генеральною Асамблеєю ООН у 2015 р. «Порядком денним у галузі сталого розвитку на період до 2030 року», в якому вперше на найвищому офіційному рівні визнано роль науки та технологій як найважливіших факторів забезпечення інклюзивного сталого розвитку, що обумовлюється здатністю держав мобілізувати наявні можливості, адаптуватися до нових глобалізаційних змін, сформувати нові правові, управлінські, організаційні, фінансові підходи та інструменти впливу в умовах «перманентної» технологічної революції. Отже, позитивний ефект від використання здобутків науково-технологічного розвитку можливо отримати лише за умови забезпечення адекватних базових умов для такого розвитку, насамперед належного та ефективного його адміністративно-правового забезпечення.

Аналіз позицій України у глобальному науково-технологічному просторі представлений у міжнародних рейтингах та індексах, які дозволяють об'єктивно оцінити науково-технологічний потенціал, наукову, технологічну та інноваційну конкурентоспроможність держави за різними соціальними, економічними та інституційними показниками. Так, у Глобальному інноваційному індексі (Global Innovation Index), який щорічно складається Всесвітньою організацією інтелектуальної власності, Корнелльським університетом і міжнародною школою бізнесу Insead та оцінює елементи національних економік, у яких протікають інноваційні процеси, у 2020 р. Україна посіла 45 місце серед 131 країни, отримавши індекс 36.3 зі 100 можливих за всіма показниками (у 2019 р. Україна посіла 47 місце серед 129 країн з індексом 37.4 бали; у 2018 р. – 43 місце серед 126 країн з індексом 38.5 балів). Згідно з Глобальним індексом інновацій американського агентства Bloomberg (Bloomberg Innovation Index), яке використовує такі показники як інтенсивність R&D, продуктивність, проникнення високих технологій, концентрація дослідників, виробництво з доданою вартістю, ефективність вищої освіти та патентна активність, у 2020 р. Україна посіла 56 позицію з 60 із загальним балом 53 (у 2019 р. – 53 місце із загальним балом 48; у 2018 р. – 46 місце із загальним балом 42). За Інноваційним індексом Європейського інноваційного табло (Innovation Union Scoreboard) згідно з доповіддю «Європейське інноваційне табло 2020» за 2019 р., Україну віднесено до

групи країн «повільних інноваторів» із сукупним індексом 32.9% (у 2018 р. – 24.7%). В Індексі глобальної конкурентоспроможності (The Global Competitiveness Index), який розраховується за методикою Всесвітнього економічного форуму та має, зокрема, такі контрольні показники як вища освіта і професійна підготовка, рівень технологічного розвитку та інноваційний потенціал, Україна у 2019 р. посіла 85 місце серед 141 учасника (83 місце зі 140 учасників у 2018 р.). Наведені дані свідчать про те, що наявна сьогодні в Україні модель публічного адміністрування у сфері науково-технологічного розвитку є неефективною та такою, що не тільки не спроможна забезпечити економічне зростання держави, її конкурентоздатність на світовому ринку, але й створює реальні загрози для національної безпеки України, що неодноразово підтверджувалось і національними парламентськими слуханнями щодо проблемних питань у сфері науки, технологій та інновацій. Зазначене актуалізує нагальність потреби перегляду й оновлення концептуальних підходів щодо адміністративно-правового забезпечення науково-технологічного розвитку в Україні.

Теоретико-концептуальним аспектам генези, специфіки та динаміки розвитку науки, техніки й технологій, а також їхньої ролі та значення в загальносвітовому розвитку людства присвячено багато праць представників загального наукознавства, філософії, філософії та історії науки й техніки, філософії технології, зокрема Е. Агацці, Р. Арона, М. Бунге, В. Вернадського, В. Горохова, О. Дергачової, Г. Доброва, П. Дюгема, Ж. Еллюль, О. Койре, Б. Кудріна, Т. Куна, І. Лакатоса, С. Лема, Д. Мартіно, Д. Медоуза, А. Миронова, В. Розина, М. Розова, Г. Рузавіна, В. Стюпіна, А. Тойнбі, І. Хайбулліної, О. Чумакова, С. Шейпіна; соціології науки – Д. Белла, Д. Бернала, З. Бжезинського, Є. Тоффлера; економіки – Дж. Гелбрейта, С. Глазьева, А. Клайнкнехт, М. Кондракова, М. Кондратьєва, Ю. Латова, В. Маєвського, А. Печчеї, С. Побиваєва, У. Росту, К. Шваба, Й. Шумпетера, Ж. Фурастьє, Е. Янга та ін.

Правові аспекти інноваційної діяльності, трансферу технологій, технології як об'єкта правового регулювання досліджували у своїх працях Д. Адамюк, Г. Андрощук, Ю. Атаманова, О. Давидюк, А. Денисов, К. Іванова, Ю. Капіца, О. Корчагін, В. Костенко, І. Курило, С. Лихолет, А. Метелиця, О. Нарумова, Н. Орлова, Б. Падучак, О. Підпригора, Д. Погрібний, С. Погуляєв, О. Святоцький, П. Цибульов та ін.

Окремі проблеми розвитку науки та технологій були висвітлені у працях фахівців адміністративного права: Н. Губерської, С. Діденка, Л. Золотої, Н. Кантора, О. Коротун, О. Світличного, Л. Сороки, М. Тригубенка. Проблематику адміністративно-правового забезпечення як комплексної категорії науки адміністративного права досліджували К. Барсуков, В. Головка, Н. Грабар, О. Гумін, О. Дручек, А. Замрига, Р. Ігонін, Є. Колесников, Т. Корж-Ікаєва, І. Личенко, В. Марчук, А. Приходько, І. Прошутя, Є. Пряхіна, Н. Ракша, Г. Римарчук, К. Степаненко, І. Тацишин, А. Філіппова, І. Хитра, Г. Циверенко та ін.

Науково-теоретичною основою дисертаційного дослідження стали праці таких відомих вітчизняних вчених-правознавців у галузі адміністративного права як: В. Авер'янов, О. Андрійко, О. Бандурка, О. Безпалова, Ю. Битяк, В. Галуцько,

Ю. Гаруст, Т. Губанова, Є. Додін, О. Дрозд, Н. Галіцина, І. Голосніченко, І. Городецька, О. Джафарова, С. Ківалов, В. Коваленко, В. Колпаков, В. Комзюк, В. Курило, О. Кузьменко, О. Лагода, Б. Логвиненко, М. Лошицький, Т. Мінка, Л. Миськів, Р. Миронюк, С. Овчарук, Я. Окар-Балаж, І. Пастух, А. Собакар, Є. Соболев, Т. Коломоєць, О. Юнін.

Серед комплексних досліджень за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право, які мають безпосередній зв'язок із тематикою дисертаційного дослідження, слід виділити наукові праці О. Голяшкіна «Адміністративно-правове регулювання інноваційної діяльності в Україні» (2011 р.), С. Мосьондза «Адміністративно-правові засади державної політики у сфері науки в Україні» (2012 р.), А. Манжули «Адміністративно-правові засади організації діяльності науково-дослідних установ в Україні» (2015 р.), В. Савіщенко «Адміністративно-правове забезпечення освіти та науки в Україні» (2016 р.), Н. Христинченко «Організаційне та правове забезпечення розвитку наукової діяльності в Україні» (2016 р.), О. Свідерського «Адміністративно-правовий статус суб'єктів наукової та науково-технічної діяльності» (2017 р.), Р. Неколяка «Державне регулювання наукової і науково-технічної діяльності: організаційно-правовий аспект» (2018 р.), Д. Смерницького «Адміністративно-правове регулювання науково-технічної діяльності в Україні» (2020 р.). Попри досить велику кількість наукових праць з обраної проблематики та вагоме значення вказаних досліджень, актуальність обраної теми зумовлюється її недостатньою розробленістю, адже згадувані вчені здебільшого приділяли увагу питанням адміністративно-правового регулювання окремих аспектів науково-технологічного розвитку: науковій, науково-технічній, інноваційній діяльності, адміністративно-правовому статусу окремих суб'єктів науково-технологічного розвитку.

Отже, відсутність комплексних монографічних досліджень, в яких науково-технологічний розвиток розглядається як об'єкт адміністративно-правового забезпечення та безпосередній предмет наукового пошуку, наявність системних проблем науково-технологічної сфери в Україні, а також необхідність формування концептуально нової моделі адміністративно-правового забезпечення науково-технологічного розвитку з урахуванням загальносвітових тенденцій та глобальних світових викликів обґрунтовують актуальність і своєчасність дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тема дисертаційного дослідження узгоджується з положеннями Указу Президента України «Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» від 12 січня 2015 року № 5/2015; постановами Верховної Ради України «Про Концепцію науково-технологічного та інноваційного розвитку України» від 13 липня 1999 року № 916-XIV, «Про дотримання законодавства щодо розвитку науково-технічного потенціалу та інноваційної діяльності в Україні» від 16 червня 2004 року № 1786-IV; розпорядженнями Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції розвитку національної інноваційної системи» від 17 червня 2009 року № 680-р, «Про схвалення Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року» від 10 липня 2019 року № 526-р. Дисертація виконана в Науково-дослідному інституті публічного права в межах науково-дослідної теми

«Адміністративно-правове забезпечення науково-технологічного розвитку України» (номер державної реєстрації 0120U100755).

Мета і задачі дослідження. *Мета* дисертаційного дослідження полягає у тому, щоб на підставі аналізу наукових підходів, чинного законодавства та практики його реалізації розробити концептуальні теоретичні засади, а також сформулювати науково обґрунтовані висновки, практичні пропозиції та рекомендації щодо підвищення ефективності й подальшого удосконалення адміністративно-правового забезпечення науково-технологічного розвитку в Україні з урахуванням загальносвітових тенденцій розвитку науки, технологій та інновацій.

Для досягнення поставленої мети в дисертації заплановано розв'язати такі *задачі*:

- розкрити зміст конвергенції науки та технологій;
- визначити суспільні відносини, які є об'єктом адміністративно-правового забезпечення науково-технологічного розвитку в Україні;
- розкрити зміст адміністративно-правового забезпечення науково-технологічного розвитку в Україні;
- здійснити систематизацію нормативно-правових актів у сфері науково-технологічного розвитку в Україні;
- визначити поняття та розкрити систему принципів адміністративно-правового забезпечення науково-технологічного розвитку в Україні;
- визначити поняття та з'ясувати ознаки гарантій адміністративно-правового забезпечення науково-технологічного розвитку в Україні;
- сформулювати систему суб'єктів публічного адміністрування у сфері забезпечення науково-технологічного розвитку в Україні;
- визначити поняття та види адміністративних процедур у сфері адміністративно-правового забезпечення науково-технологічного розвитку в Україні;
- розкрити особливості адміністративно-правового механізму реалізації традиційної моделі інноваційного науково-технологічного розвитку;
- з'ясувати особливості адміністративно-правового механізму реалізації моделі «потрійної спіралі» інноваційного науково-технологічного розвитку у США;
- визначити особливості адміністративно-правового механізму реалізації східноазійської моделі інноваційного науково-технологічного розвитку;
- проаналізувати сучасний стан та узагальнити проблемні аспекти науково-технологічного розвитку в Україні;
- визначити концептуальні шляхи вдосконалення фінансового забезпечення науково-технологічного розвитку в Україні;
- розкрити концептуальні основи формування пріоритетів і форсайтних досліджень у науково-технологічній сфері в Україні;
- розкрити зміст і виокремити основні форми публічно-приватного партнерства у сфері науково-технологічного розвитку в Україні;
- схарактеризувати інноваційну культуру як чинник підвищення ефективності адміністративно-правового забезпечення науково-технічного розвитку в Україні.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають у сферах наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності, трансферу технологій та інтелектуальної власності.

Предметом дослідження є адміністративно-правове забезпечення науково-технологічного розвитку в Україні.

Методи дослідження. Методологічну основу дослідження становить сукупність загальнофілософських, загальнонаукових і спеціальних методів наукового пізнання, комплексне застосування яких дозволило розв'язати поставлені завдання, сформувані науково обґрунтовані висновки та пропозиції щодо вдосконалення та підвищення ефективності адміністративно-правового забезпечення науково-технологічного розвитку в Україні. *Діалектичний* метод надав можливість дослідити процеси конвергенції науки й технологій та обґрунтувати формування нової науково-технологічної парадигми розвитку суспільства, яка обумовлює необхідність вироблення оновленої концепції адміністративно-правового забезпечення науково-технологічного розвитку в Україні (підрозділи 1.1, 1.2, 1.3, 4.2, 4.3, 4.4, 4.5). За допомогою сукупності методів *формально-логічного підходу* (аналізу й синтезу, класифікації, абстрагування, узагальнення, індукції та дедукції) сформовано поняттєвий апарат у досліджуваній сфері (підрозділи 1.1, 1.2, 1.3, 2.2, 2.3, 2.4, 2.5, 4.3, 4.4, 4.5), визначено суспільні відносини, які складають об'єкт адміністративно-правового забезпечення науково-технологічного розвитку в Україні (підрозділ 1.2), визначено систему принципів і гарантій адміністративно-правового забезпечення науково-технологічного розвитку (підрозділи 2.2, 2.3), класифіковано адміністративні процедури у сфері адміністративно-правового забезпечення науково-технологічного розвитку в Україні (підрозділ 2.5), системно згруповано наявні проблеми у сфері науково-технологічного розвитку (підрозділ 4.1), сформовано концептуальні напрямки вдосконалення адміністративно-правового забезпечення науково-технічного розвитку в Україні (підрозділи 4.2, 4.3, 4.4, 4.5). *Формально-догматичний* метод використано при комплексному аналізі норм національного та закордонного законодавства, тлумаченні окремих юридичних категорій досліджуваної теми й уточненні поняттєво-категоріального апарату досліджуваної теми (підрозділи 1.2, 1.3, 2.1, 2.2, 2.3, 2.4, 2.5, 3.1, 3.2, 3.3, 4.3, 4.4, 4.5). За допомогою методів *системного підходу* (системно-структурного, системно-функціонального) систематизовано нормативно-правові акти у сфері науково-технологічного розвитку в Україні (підрозділ 2.2), схарактеризовано систему суб'єктів публічного адміністрування у досліджуваній сфері, проаналізовано їх функціональний взаємозв'язок, визначено роль основних суб'єктів (підрозділ 2.4). Використання методу *компаративістики* дало можливість визначити особливості адміністративно-правового механізму реалізації основних світових моделей інноваційного науково-технологічного розвитку та окреслити можливості застосування позитивного закордонного досвіду в Україні (підрозділи 3.1, 3.2, 3.3). *Статистичний* та *аналітичний* методи дозволили всебічно проаналізувати індикатори, які використовуються у світовій практиці для аналізу науково-технологічного розвитку, на підставі отриманих даних – схарактеризувати сучасний стан і виявити проблемні аспекти науково-технологічного розвитку в

Україні, а також визначити загальносвітові тенденції науково-технологічного розвитку (підрозділ 4.1). За допомогою методів *моделювання* та *правового прогнозування* вироблено пропозиції та рекомендації щодо вдосконалення адміністративно-правового забезпечення науково-технічного розвитку в Україні (підрозділи 4.2, 4.3, 4.4, 4.5).

Нормативним підґрунтям дослідження є Конституція України, акти Верховної Ради України, Президента України, Кабінету Міністрів України, центральних органів виконавчої влади, а також міжнародно-правові акти та законодавство закордонних держав у сфері забезпечення науково-технологічного розвитку.

Інформаційну та емпіричну основу дослідження становлять статистичні та аналітичні матеріали Державної служби статистики України, ЮНЕСКО, Євростату, Всесвітньої організації інтелектуальної власності, аналітичні матеріали органів виконавчої влади України, проекти нормативно-правових актів, довідкові видання, політико-правова публіцистика, дані офіційних інформаційних джерел, офіційні доповіді та звіти міжнародних організацій, інформаційні дані міжнародних рейтингів та індексів у сфері науково-технологічного розвитку.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що дисертація є одним із перших в науці адміністративного права комплексних монографічних досліджень, в якому по-новому розв'язано теоретичні та практичні проблеми адміністративно-правового забезпечення науково-технологічного розвитку в Україні, що дозволило обґрунтувати низку нових теоретичних положень і висновків, науково обґрунтованих пропозицій та рекомендацій, запропонованих особисто здобувачем, зокрема:

вперше:

– обґрунтовано, що формування концептуально нової науково-технологічної парадигми – конвергенції науки, технологій і суспільства – створює нові глобальні виклики для всієї світової спільноти, обумовлює необхідність адаптації до нових трансформаційних умов сучасного «суспільства знань», модернізації та оновлення концепції адміністративно-правового забезпечення науково-технологічного розвитку, заснованій на оновлених ролі й функціях держави, приватного сектору, наукової спільноти та громадянського суспільства, їхньої функціональної взаємодії щодо розв'язання наявних глобальних проблем у нових, «людиноцентристських», екологічних та етико-спрямованих координатах;

– сформовано авторський підхід щодо визначення поняття «об'єкт адміністративно-правового забезпечення науково-технологічного розвитку» через концептуально новий термін «науково-технологічна діяльність», під якою пропонується розуміти інтелектуальну творчу діяльність, спрямовану на одержання нових знань, пошук шляхів їх застосування, використання (впровадження), поширення (трансфер) і комерціалізацію результатів такої діяльності, зокрема об'єктів інтелектуальної власності, для розв'язання економічних, соціальних, екологічних проблем, основними видами якої є наукова, науково-технічна та інноваційна діяльність;

– визначено адміністративно-правове забезпечення науково-технологічного розвитку в Україні як проголошений державою вектор стратегічного розвитку наукової, науково-технічної, інноваційної діяльності, трансферу технологій та інтелектуальної власності, що має об'єктивне вираження в актах законодавства України як сукупність адміністративно-правових норм стимулювання якісних перетворень теоретичних і практичних знань, розвитку публічно-приватного партнерства та міжнародної співпраці, а також збереження та захисту науково-технологічного потенціалу країни через гарантований механізм належного виконання публічною адміністрацією своїх обов'язків і невідворотного настання відповідальності за свідоме їх порушення або невиконання;

– сформовано систему принципів адміністративно-правового забезпечення науково-технологічного розвитку у вигляді тріади базових, засадничо-функціональних та етичних елементів комплексної системи загальних, сталих і функціонально невід'ємних засад, спрямованих на реалізацію етичного підходу щодо науково-технологічного розвитку на засадах добросовісної конкуренції;

– запропоновано систему гарантій адміністративно-правового забезпечення науково-технологічного розвитку України у вигляді трьох блоків, об'єктивізація яких має свій вияв у межах: адміністративно-правових відносин у сфері науково-технологічного розвитку (правові гарантії); відносин щодо забезпечення державної фінансово-економічної підтримки суб'єктів науково-технологічної діяльності шляхом створення сприятливого середовища для науково-технологічного розвитку (фінансово-економічні гарантії); відносин щодо забезпечення соціальної захищеності кадрового потенціалу науково-технологічної сфери (соціальні гарантії);

удосконалено:

– систему нормативно-правового забезпечення науково-технологічного розвитку України як сукупності законодавчих і підзаконних нормативно-правових актів, класифікаційні чинники розподілу яких ґрунтуються на основі загальних, спеціальних та специфічних групових ознак;

– теоретико-правове розуміння «забезпечувальної» ролі держави в контексті створення належних умов для функціонування та розвитку науково-технологічної сфери й активізації процесів якісного перетворення теоретичних і практичних знань задля досягнення конкретної суспільно важливої мети чи розв'язання глобальних завдань;

– системне визначення наявних проблем у сфері науково-технологічного розвитку, які згруповано у чотири блоки: стратегічного, правового, фінансового та інституційного характеру;

– науковий підхід щодо концептуальних шляхів удосконалення фінансового забезпечення науково-технологічного розвитку, що полягає у забезпеченні оптимального співвідношення та раціональній диверсифікації структури, джерел і механізмів фінансування, зокрема на різних етапах науково-технологічного процесу, з комплексним застосуванням впливу держави на швидкість генерації та поширення знань шляхом зміни відносної вартості інвестицій у науково-технологічні дослідження та створення сприятливого соціально-економічного клімату шляхом збільшення застосування непрямих інструментів стимулювання

науково-технологічної діяльності, що дозволить знизити навантаження на бюджет та спрямувати державну підтримку на значну кількість суб'єктів науково-технологічної діяльності;

– наявні теоретичні напрацювання щодо визначення системи пріоритетів науково-технологічного розвитку як засобу концентрації науково-технологічного потенціалу та раціонального розподілу наявних ресурсів держави для зосередження державної підтримки на найбільш перспективних і стратегічно важливих напрямках науково-технологічного розвитку, науково й економічно обґрунтованих на основі даних прогнозно-аналітичних досліджень, таких, що враховують сильні сторони, наявний науково-технологічний потенціал і можливості національного та глобального ринків, відповідають вимогам і потребам суспільства та держави, а також узгоджуються із загальнонаціональними пріоритетами та сприяють їх реалізації;

– наукову характеристику форсайту у сфері науки, технологій та інновацій як комбінаторного засобу систематичної активної оцінки та управління довгостроковим майбутнім розвитком науки, технологій та інновацій, їхніх об'єктивних потенційних можливостей, проблемних аспектів, прогнозування соціально-економічних наслідків і можливих збитків впровадження очікуваних науково-технологічних результатів, заснованого на публічно-правовій співпраці та кооперації між ключовими учасниками науково-технологічного розвитку (державним, науково-освітнім, комерційним секторами і громадянським суспільством) з метою прийняття науково обґрунтованих і раціональних управлінських рішень щодо визначення стратегічних напрямків, які впливають на економічне зростання, конкурентоспроможність, національну безпеку держави, загальний добробут і сталий інклюзивний розвиток суспільства і мобілізації на них наявних ресурсів держави;

– визначення характерних ознак публічно-приватного партнерства у сфері науково-технологічного розвитку: 1) суспільна необхідність партнерства задля досягнення цілей конкретно визначеного публічного інтересу, ефективність реалізації якого зумовлює доцільність формування партнерських зв'язків; 2) участь у партнерстві принаймні двох суб'єктів, один з яких – представник публічного, а інший – приватного сектору; 3) паритетність публічних і приватних партнерів як перед законом, так і за обсягом прав та обов'язків; 4) спільність, взаємоузгодженість та єдина спрямованість інтересів публічних і приватних партнерів задля досягнення спільної мети, конкретних цілей науково-технологічного розвитку та отримання взаємної вигоди; 5) об'єднання ресурсів (фінансово-економічних, матеріально-технічних, організаційно-кадрових, інформаційних тощо) публічних і приватних партнерів, а також спільне використання науково-технологічних результатів, справедливий спільний розподіл витрат і прибутків, можливих ризиків та відповідальності; 6) врегулювання партнерських відносин на договірній чи організаційно-інституційній основі, які паралельно виступають основними правовими формами організації таких відносин;

дістало подальшого розвитку:

– дослідження системи та класифікація суб'єктів публічного адміністрування

у сфері забезпечення науково-технологічного розвитку в Україні;

– наукове розуміння визначальних особливостей адміністративних процедур у сфері адміністративно-правового забезпечення науково-технологічного розвитку України;

– наукові положення щодо імплементації позитивного досвіду ЄС стосовно застосування «інноваційних угод», які визначено як форму публічно-приватного партнерства у сфері науково-технологічного розвитку, спрямовану на розв'язання наявних нормативних перешкод для реалізації та впровадження інновацій у відкритий і прозорий спосіб;

– концептуальні положення ключових засад формування нової парадигми інноваційного науково-технологічного розвитку ЄС, які слід враховувати у процесі вдосконалення адміністративно-правового забезпечення науково-технологічного розвитку в Україні, що виражаються у відкритості науково-технологічних процесів, участі, взаємодії та довірі усіх учасників публічно-приватного партнерства з концентрацією уваги на потребах, інтересах та запитах громадян і громадянського суспільства як основних користувачах і замовниках результатів науково-технологічного розвитку;

– наукові висновки щодо необхідності орієнтування науково-технологічного розвитку в Україні на концептуальні аспекти результативності державної підтримки науково-технологічної сфери США, що полягають у цілеспрямованій підтримці балансу між структурними елементами науково-технологічної сфери шляхом застосування широкого спектра прямих, опосередкованих і комбінаторних інструментів фінансового забезпечення та стимулювання науково-технологічного розвитку, що забезпечується оптимальним співвідношенням публічно-приватної участі, взаємодії та інтегрованості усіх представників «потрійної спіралі» з цілеспрямованим дотриманням балансу між ними в підтримці науки, технологій та інновацій;

– обґрунтування доцільності застосування в Україні на основі позитивного досвіду реалізації східноазіатської моделі інноваційного науково-технологічного розвитку таких правових інструментів як періодичні плани науково-технологічного розвитку, які дають можливість коригування конкретних адміністративних заходів з метою оптимізації їх реалізації та загалом забезпечують гнучку трансформованість стратегій розвитку науково-технологічної сфери під поточну соціально-економічну ситуацію та специфіку суспільних правовідносин у країні;

– теоретичні положення щодо безпосереднього причинно-наслідкового зв'язку системної практики необґрунтованого зменшення фінансування науково-технологічного розвитку з порушенням таких правових принципів як верховенство права, незворотності дії в часі та розподілу державної влади;

– наукові положення щодо використання концепції технологічних укладів як теоретичної основи для формування переліку пріоритетних напрямків науково-технологічного розвитку України;

– теоретичні положення щодо розуміння понять «технологія», «наука», «науково-технологічний розвиток», «науково-технологічна сфера», «науково-технологічний потенціал», «науково-технологічна діяльність»;

– визначення основних принципів механізму впровадження науково-технологічних пріоритетів у ЄС, які необхідно взяти за основу в Україні при визначенні відповідних пріоритетів;

– пропозиції щодо створення Національного венчурного інноваційного фонду України за позитивним досвідом Фінляндії як змішаної форми участі держави у венчурному фінансуванні, що передбачає як пряме інвестування інноваційної діяльності, так і виконання ролі «фонду фондів», метою якого визначено венчурну інвестиційну підтримку різних етапів розвитку наукомістких, технологічних та інноваційних компаній, підтримки дослідників і винахідників;

– пропозиції щодо прийняття Законів України «Про пріоритетні напрямки науково-технологічного розвитку в Україні», «Про публічно-приватне партнерство у сфері науково-технологічного розвитку», Загальнодержавної програми форсайтних досліджень у сфері науки, технологій та інновацій;

– пропозиції щодо конкретних заходів розвитку інноваційної культури в Україні за двома напрямками: у сфері розвитку людського потенціалу та в державному секторі.

Особистий внесок здобувача. Дисертаційне дослідження виконане здобувачем самостійно. Усі висновки та положення, які сформульовані в дисертації та складають її наукову новизну, розроблені автором самостійно на основі власних досліджень. У співавторстві з В. Галуцько та Ю. Чижмарь опубліковано наукову статтю «Modern mechanism of strengthening innovative activity of transport enterprises», в якій дисертантом розроблено загальну концепцію статті, сформовано висновки щодо вдосконалення функціонування організаційно-економічного механізму регулювання інноваційної діяльності транспортних підприємств України. Наукові ідеї та розробки, що належать співавторам, у дисертаційному дослідженні не використовувалися. Наукові результати та висновки, які виносилися на захист кандидатської дисертації, повторно на захист не виносяться.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що вони становлять як науково-теоретичний, так і практичний інтерес, зокрема основні положення та висновки дисертації використовуються та можуть бути використані у:

– *науково-дослідній сфері* – як підґрунтя для подальшого розроблення шляхів удосконалення адміністративно-правового забезпечення науково-технологічного розвитку в Україні (акт впровадження Науково-дослідного інституту публічного права від 1 вересня 2020 року);

– *правотворчості* – для вдосконалення нормативно-правових актів, спрямованих на врегулювання суспільних відносин у науково-технологічній сфері;

– *правозастосовній діяльності* – для підвищення ефективності діяльності суб'єктів адміністративно-правового забезпечення науково-технологічного розвитку в Україні;

– *освітньому процесі* – при викладанні дисциплін «Актуальні проблеми теорії адміністративного права та адміністративного процесу», «Актуальні проблеми адміністративно-правових відносин», «Методологія та організація наукових досліджень з основами інтелектуальної власності», «Філософія науки та

інновацій» та підготовці відповідних навчально-методичних матеріалів (акт впровадження Науково-дослідного інституту публічного права від 21 серпня 2020 року).

Апробація результатів дисертації. Підсумки розроблення проблеми загалом, окремі її аспекти, одержані узагальнення та висновки були оприлюднені на міжнародних і національних науково-практичних конференціях: «Військова освіта і наука: сьогодні та майбутнє» (м. Київ, 22 листопада 2018 р.), «Адміністративно-правові науки: сучасний стан та перспективи розвитку» (м. Київ, 28 жовтня 2019 р.), «Perspectives of world science and education» (Osaka, Japan, February 26–28, 2020), «Правові засади організації та здійснення публічної влади» (м. Хмельницький, 28 лютого – 2 березня 2020 р.), «Актуальні питання сучасної науки та освіти» (м. Львів, 2–3 березня 2020 р.), «Економіка, фінанси, облік та право: аналіз тенденцій та перспектив розвитку» (м. Полтава, 5 березня 2020 р.), «Молодіжна військова наука у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка» (м. Київ, 24 квітня 2020 р.), «The world of science and innovation» (London, United Kingdom, September 16–18, 2020), «Актуальні проблеми юридичної науки та практики у XXI столітті» (м. Рівне, 16–17 жовтня 2020 р.), «Інноваційні технології публічного управління та адміністрування: теорія і кращі практики 21 століття» (м. Мелітополь, 17 листопада 2020 р.).

Публікації. Основні положення та результати дослідження відображені у тридцяти чотирьох наукових публікаціях, серед яких одноосібна монографія, чотирнадцять статей у журналах, віднесених МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук, вісім статей – у закордонних наукових періодичних виданнях, десять тез наукових повідомлень на науково-практичних конференціях, одна стаття, яка додатково відображає наукові результати дисертації.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається з основної частини (вступу, чотирьох розділів, які об'єднують шістнадцять підрозділів, висновків), списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації становить 528 сторінок, з яких основного тексту – 427 сторінок. Список використаних джерел складається з 586 найменувань і займає 57 сторінок, додатки викладено на 22 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність обраної теми дисертації; окреслено зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами; визначено мету, завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження; розкрито наукову новизну, теоретичне та практичне значення отриманих результатів; наведено дані про апробацію результатів дослідження, а також відомості щодо публікацій, структури та обсягу дисертації.

Розділ 1 «Теоретичні засади адміністративно-правового забезпечення науково-технологічного розвитку в Україні» складається з трьох підрозділів.

У *підрозділі 1.1 «Концептуальні підходи доктринального розуміння конвергенції науки та технологій»* акцентується на тому, що сучасний етап розвитку людства характеризується глобальними перетвореннями науково-

технологічного характеру, а життєдіяльність суспільства й держави значною мірою детермінована рівнем розвитку науки й технологій, які сьогодні торкаються абсолютно всіх сфер соціальної дійсності. Об'єктом технологізації стають різні аспекти людської життєдіяльності: від розшифровки геному людини (The Human Genome Project) до електронного врядування (e-governance).

З'ясовано, що в період глобалізації й все більшого прискорення технологічних змін особливої актуальності набувають питання конвергенції науки та технологій, які вимагають переосмислення й переоцінки, оскільки якісні технологічні зміни, що відбуваються у світі, та прискорена швидкість таких процесів вимагають не тільки від окремих держав, але й від усієї світової спільноти формування нових концепцій науково-технологічного розвитку, заснованих на оновленій ролі держав у цих процесах.

Здійснено комплексний аналіз концептуальних підходів щодо конвергенції науки та технологій з позиції філософії права, філософії науки й техніки, соціології, економіки, зокрема: цивілізаційного, формаційно-стадіального, парадигмального, революційного, циклічного. Встановлено, що цивілізаційний, формаційно-стадіальний (у рамках якого сформувалася й концепція технологічного детермінізму) й парадигмальний підходи не дають можливість відстежити ні часові рамки (коли відбулася конвергенція науки й технологій), ні початок формування науково-технологічної політики (як цілеспрямованої діяльності держави). Революційний підхід найбільш повно розкриває досліджуваний процес, а циклічний підхід доповнює його, надаючи можливість більш деталізовано розглянути сутність і закономірності науково-технологічного розвитку.

Визначено, що розвиток науки, техніки й технологій, їх поступовий синтез призвів до виникнення нового явища в першій половині ХХ століття – науково-технічної революції, яке поступово, зі зміною технологічних укладів видозмінилося в оновлений феномен – науково-технологічну конвергенцію. Передумовами появи цього феномену стали дві світові війни, які вплинули на характер і темпи науково-технологічного розвитку. Як наслідок, ситуація, що склалася у світі, змусила держави прийняти необхідність активної ролі у процесі економічного, соціального, й, відповідно, науково-технологічного розвитку, а також сформувала нові пріоритети державної політики та публічного адміністрування.

Доведено, що сьогодні ми можемо спостерігати виникнення нової науково-технологічної парадигми – конвергенції науки, технологій та суспільства як кумулятивний результат попередніх науково-технічних революцій, що охоплює всі сфери суспільного буття та життєдіяльності людини.

Підрозділ 1.2 «Науково-технологічний розвиток як об'єкт адміністративно-правового забезпечення в Україні» присвячений дослідженню та узагальненню теоретико-правових підходів щодо сучасного змістовного наповнення та співвідношення термінологічних категорій «наука», «техніка» й «технологія», які є складовими елементами та похідними від концептів «науково-технологічний» та «науково-технічний».

З'ясовано, що поняття «технологія» охоплює поняття «техніка», яка може

бути як складовою технології, так і існувати відокремлено. Проведений аналіз наукових думок і позицій вчених надав можливість узагальнити кілька основних груп підходів, через які розкривається зміст і сутність поняття «технологія» в закордонній та вітчизняній літературі. Обґрунтовано, що поняття «технологія» слід розкривати в найширшому сенсі – через систему знань, які використовуються для розв’язання конкретних завдань, що може бути втілена як в матеріальних об’єктах, так і в певних способах, процесах діяльності. При цьому багатомірність і складність цього об’єкта репрезентує, що технологія сьогодні може відображати одночасно повністю і матеріальний, і процедурний аспекти (наприклад, технології «розумного дому» (Smart Home), «розумних міст» (Smart City), 3D друк, Інтернет речей (Internet of Things, IoT).

Виокремлено визначальні ознаки технології як об’єкта правового регулювання, що дозволить відмежувати її від інших суміжних об’єктів. Визначено, що об’єктами технології можуть виступати: 1) об’єкти інтелектуальної власності, передбачені Цивільним кодексом України; 2) результати наукової та науково-технічної діяльності, передбачені Законом України «Про наукову і науково-технічну діяльність»; 3) інновації у розумінні Закону України «Про інноваційну діяльність»; 4) науково-технічна інформація у розумінні Закону України «Про науково-технічну інформацію»; 5) об’єкти, що не охороняються законом (наприклад, технічні дані, інша інформація). Цей перелік об’єктів технології не є вичерпним у зв’язку зі швидким і перманентним науково-технологічним розвитком, а також не залежить від наявності/відсутності правової охорони окремих складових технології.

Визначено, що складовими елементами науково-технологічного розвитку як об’єкта адміністративно-правового забезпечення є основні: 1) наукова діяльність; 2) науково-технічна діяльність; 3) інноваційна діяльність; та похідні елементи: 1) трансфер технологій; 2) об’єкти інтелектуальної власності.

Зроблено висновок, що уявлення про «науково-технічний прогрес» як категорію ХХ ст. вже не відповідає вимогам часу та впливу результатів науково-технологічного розвитку на суспільство. Саме нові технології впливають на всі сфери життєдіяльності людини, змінюють характер комунікацій, якість життя, впливають на динаміку суспільних відносин, формують нові, такі, що не мали аналогів у минулому, феномени. У ХХІ ст. прогрес науки обумовлюється новітніми технологіями, які визначають пріоритетні напрямки її розвитку та можливості науки щодо генерації нових знань, а прогресивність технологій визначається новітніми напрямками розвитку та можливостями науки. Тобто саме конвергентність науки й технологій дає можливість людству якісно перетворювати навколишній світ.

З метою уніфікованого розуміння науково-технологічного розвитку як об’єкта адміністративно-правового забезпечення запропоновано концептуально новий авторський термін «науково-технологічна діяльність», який би охоплював всі етапи (ланки) науково-технологічного розвитку: від генерації знань до їх впровадження та трансферу.

У підрозділі 1.3 «Поняття та зміст адміністративно-правового забезпечення науково-технологічного розвитку в Україні» визначено сутність

діяльності публічної адміністрації в аспекті активізації процесів якісного перетворення теоретичних і практичних знань задля досягнення конкретної суспільно важливої мети чи розв'язання глобальних завдань.

Визначено, що сьогодні головним обов'язком держави є створення належних умов для функціонування та розвитку суспільства, зокрема й забезпечення науково-технологічного вектора такого розвитку. При зміні парадигми державного управління до аспектів служіння народу – публічного адміністрування усе більшого кола суспільних відносин – на перший план висувуються нові завдання держави, продиктовані сучасними економічними та соціально-політичними умовами, ідеологічними настановами та зміною світових глобальних орієнтирів. За таких умов акцент робиться не на регулюванні суспільних відносин та управлінні справами соціуму, а саме на забезпеченні їх належного розвитку в тому векторі, який проголошений на найвищому рівні та підкріплений примусом. Це обумовлює виникнення особливого напрямку діяльності публічної адміністрації – адміністративно-правового забезпечення, що відрізняється від усталених адміністративною доктриною категорій «управління», «регулювання», концепційно-сутнісним змістом охоплюючи певне коло суспільних відносин, які вимагають підтримки в належному розвитку.

Сформовано ознаки адміністративно-правового забезпечення науково-технологічного розвитку. До них належать такі: 1) адміністративно-правове забезпечення визначає вектор розвитку суспільства та держави, вказуючи на необхідність концентрації зусиль на найважливіших напрямках реформування щодо забезпечення сталого розвитку України, приєднавшись до глобального процесу його становлення у світі; 2) визнає безперервний процес науково-технологічного розвитку як спосіб досягнення цілей сталого розвитку; 3) характеризує стимулювання якісних перетворень теоретичних і практичних знань необхідною передумовою для належного функціонування фінансових, організаційних, кредитних, пільгових, митних та інших механізмів, існування яких забезпечує можливість розвитку науки, технологій та інновацій як інструментів пошуку оптимізаційних змін в економічному та соціальному середовищі; 4) встановлює необхідність розвитку публічно-приватного партнерства як ефективного інструменту реалізації державної науково-технологічної політики та підтримки міжнародної співпраці як чинника розвитку науки, технологій, інновацій та трансферу технологій; 5) проголошує збереження та захист науково-технологічного потенціалу як основи конкурентоспроможності й інвестиційної привабливості держави; 6) гарантує належну діяльність публічної адміністрації, яка має діяти в рамках служіння народу України шляхом забезпечення й захисту прав людини та громадянина під час прийняття суспільно-важливих рішень.

Визначено, що забезпечувальна роль держави щодо ефективного науково-технологічного розвитку полягає у: формуванні дієвого правового поля; створенні сприятливого інвестиційного клімату; захисті інтелектуальної власності; державній підтримці та стимулюванні суб'єктів науково-технологічної сфери за допомогою бюджетних, податкових, митних, фінансово-кредитних та інших механізмів; зміцненні кадрового потенціалу; формуванні та реалізації механізмів створення, використання, поширення та комерціалізації технологій; формуванні

конкурентоздатного науково-технологічного ринку; захисті національних інтересів держави на міжнародній арені, розвитку міжнародних зв'язків у сфері трансферу технологій та інтеграції у світовий науково-технологічний простір.

Розділ 2 «Адміністративно-правовий механізм забезпечення науково-технологічного розвитку в Україні» складається з п'яти підрозділів.

У підрозділі 2.1 *«Нормативно-правове забезпечення науково-технологічного розвитку в Україні»*, зважаючи на надзвичайно значний масив усіх джерел адміністративного права в досліджуваній сфері, систематизовано нормативно-правові акти за такими класифікаційними групами: 1) загальні основи науково-технологічного розвитку; 2) спеціальні основи окремих сфер науково-технологічного розвитку; 3) специфічні основи окремих напрямків забезпечення науково-технологічного розвитку.

Встановлено, що нормативна база науково-технологічного розвитку як результат управлінських рішень органів публічної влади та вираження політичної волі держави щодо реалізації забезпечення науково-технологічного розвитку в Україні наразі характеризується: 1) складністю системи, яка налічує понад 150 нормативно-правових актів; 2) фрагментованістю та недостатньою врегульованістю окремих аспектів складових аналізованої сфери (зокрема визначення правового статусу окремих суб'єктів інноваційної інфраструктури, питання венчурного фінансування, публічно-приватного партнерства в науково-технологічній сфері, податкового стимулювання науково-технологічної діяльності); 3) декларативністю значної кількості правових норм; 4) відсутністю стратегічності та плановості підходів щодо формування державної науково-технологічної політики.

Доведено, що ефективність науково-технологічного розвитку безпосередньо залежить від практичної діяльності публічної адміністрації щодо його забезпечення, яка має базуватися виключно на нормах чинного законодавства як елементах адміністративно-правового механізму забезпечення науково-технологічного розвитку держави.

Акцентовано на тому, що нормативно-правове забезпечення науково-технологічного розвитку України має створювати всебічне підґрунтя для максимального сприяння такому розвитку, не встановлювати перепони чи підстави, що повністю його унеможливають, формуватися відповідно до базових засад розвитку сучасного суспільства, враховувати загальносвітові закономірності та тенденції прогресивного руху, наявні науково-технологічні можливості держави, а також можливості міжнародної (міждержавної) науково-технологічної співпраці.

У підрозділі 2.2 *«Принципи адміністративно-правового забезпечення науково-технологічного розвитку в Україні»* сформовано систему принципів адміністративно-правового забезпечення науково-технологічного розвитку, що містить такі блоки: 1) базові принципи; 2) засадничо-функціональні принципи; 3) етичні принципи.

До блоку базових принципів віднесено основні конституційні засади правової, демократичної, соціально орієнтованої держави: принципи верховенства права та законності, демократизму, гуманізму, рівності та відповідальності.

До засадничо-функціональних принципів адміністративно-правового

забезпечення науково-технологічного розвитку України віднесено такі: 1) принцип системної єдності – полягає у дотриманні повного циклу науково-технологічної діяльності, від розробки до виробництва, з використанням відповідних методів на кожному етапі, налагодженні функціональних зв'язків між суб'єктами науково-технологічної діяльності та інфраструктурними підсистемами, що дозволяє об'єктивно, послідовно та планово реалізувати мету науково-технологічного розвитку; 2) принцип пріоритетності екологічної безпеки – передбачає захист навколишнього природного середовища, використання екологічних технологій та мінімізацію ризиків негативного впливу на екологію при здійсненні науково-технологічної діяльності; 3) принцип відкритості, прозорості та доступності процесів науково-технологічного розвитку, який розкривається у трьох аспектах: а) відкритий, вільний, недискримінаційний доступ всіх представників суспільства до інформації щодо результатів науково-технологічного розвитку та науково-технологічної інфраструктури; б) відкритість і прозорість дій публічної адміністрації, пов'язаних із формуванням та реалізацією науково-технологічної політики й доступність інформації про її діяльність; в) доступність комунікативної взаємодії та співпраці між учасниками науково-технологічного розвитку на національному й міжнародному рівнях, що передбачає реальну участь і можливість впливу представників суспільства на управління питаннями публічного значення; 4) принцип наукової обґрунтованості, який полягає у прийнятті публічних рішень у сфері науково-технологічного розвитку на основі використання та застосування науково обґрунтованих прогностико-аналітичних інструментів, враховуючи загальносвітові тенденції, реальні можливості та стан науково-технологічного розвитку; 5) принцип партнерства означає максимальну консолідацію зусиль і можливостей для досягнення визначених цілей науково-технологічного розвитку усіх його учасників: представників державного, науково-освітнього, комерційного секторів і громадянського суспільства; б) принцип збалансованості й раціонального забезпечення інтересів означає, що розподіл фінансових, кадрових, організаційно-технічних, інформаційних та інших ресурсів для реалізації цілей науково-технологічного розвитку повинен здійснюватися раціонально та на основі законодавчо визначених пріоритетів науково-технологічного розвитку; 7) принцип оптимальності полягає в доцільності співвідношення можливих збитків, витрат і загроз (економічних, екологічних тощо) з очікуваними вигодами (результатами науково-технологічної діяльності); 8) соціальної орієнтованості, який передбачає, що очікувані результати науково-технологічного розвитку мають відповідати потребам та інтересам суспільства, а також враховувати те, чи готове суспільство до відповідних технологічних змін.

До етичних принципів науково-технологічного розвитку віднесено: 1) принцип поваги та дотримання прав інтелектуальної власності – передбачає дотримання норм законодавства про інтелектуальну власність, зазначення авторства використаних під час дослідження матеріалів і посилання на джерела інформації, тобто застосування правил наукового цитування; 2) принцип свободи творчості – можливість самостійно обирати напрям науково-технологічної діяльності, проблематику дослідження, на власний розсуд обирати шляхи розв'язання технологічних завдань, а також вільно виражати свою позицію щодо

цінності, гуманності чи екологічності певних досліджень і відмовлятися від роботи над ними, якщо це суперечить моральним цінностям науковця; 3) принцип істинності – дослідження мають здійснюватися для досягнення істинності результату, що передбачає застосування критичного аналізу до наукових досліджень, без врахування наукових авторитетів, відповідних заслуг чи статусу дослідника, незалежно від особистої вигоди чи корпоративних інтересів; 4) принцип об'єктивності – неупередженість і незалежність у судженнях, при здійсненні досліджень та інтерпретації їх результатів; 5) принцип наукової чесності означає прив'язаність до професійних цінностей при реалізації науково-технологічної діяльності, що має бути сумлінною та чесною, без плагіату, фальсифікацій тощо.

Підрозділ 2.3 «Гарантії адміністративно-правового забезпечення науково-технологічного розвитку в Україні» присвячено визначенню поняття, ознак і системи гарантій адміністративно-правового забезпечення науково-технологічного розвитку в Україні.

Визначено, що законодавством України нормативно передбачено комплексну систему як правових, так і фінансово-економічних та соціальних гарантій, що є інструментами адміністративно-правового забезпечення науково-технологічного розвитку.

Правові гарантії, об'єктом яких є адміністративно-правові відносини у сфері науково-технологічного розвитку, є найбільш масштабною системою гарантій адміністративно-правового забезпечення науково-технологічного розвитку. До правових гарантій віднесено: 1) охорону та захист права інтелектуальної власності, що передбачає різний функціонально-правовий інструментарій, пріоритетом яких є захист права інтелектуальної власності на всіх етапах його реалізації; 2) створення та функціонування системи науково-технічної інформації, тобто єдиної бази систематизації інформаційних ресурсів науково-технологічної діяльності для відображення її достовірних результатів у суспільстві; 3) забезпечення функціонування та адміністративна підтримка державних реєстрів об'єктів науково-технологічного розвитку; 4) державне забезпечення реалізації наукової та науково-технічної експертизи, існування якої в механізмі адміністративно-правового забезпечення слугує як інструментом, так і гарантією, що системно дозволяє перевірити та гарантувати правильність, якість і безпечність процесів науково-технологічної діяльності; 5) забезпечення комплексної системи управління якістю науково-технологічного розвитку через стандартизацію, сертифікацію та метрологічне забезпечення; 6) організаційно-правову складову державної підтримки міжнародної науково-технологічної співпраці, що визначається державно-інтеграційними заходами правового й організаційного характеру, метою яких є загальний розвиток загальноміжнародної та національної науково-технологічної сфери й запозичення вдалого досвіду для окремих держав; 7) адміністративна відповідальність як гарантія реалізації належного науково-технологічного розвитку.

Фінансово-економічні гарантії адміністративно-правового забезпечення науково-технологічного розвитку в Україні встановлюються з метою дієвого забезпечення державної фінансово-економічної підтримки суб'єктів науково-

технологічної діяльності шляхом створення сприятливого фінансового середовища для науково-технологічного розвитку. Основними видами фінансово-економічних гарантій, які застосовуються в Україні, є: базове, програмно-цільове, грантове фінансування, державне замовлення та податково-кредитні стимули.

Соціальні гарантії адміністративно-правового забезпечення науково-технологічного розвитку України спрямовані на соціальну захищеність суб'єктів науково-технологічного розвитку у питаннях гарантування системи державного страхування, їх медичного, соціального, організаційно-технічного, матеріального, пенсійного забезпечення, а також залучення високопрофесійних кадрів до науково-технологічного розвитку з метою створення належних умов для здійснення професійної діяльності, професійного розвитку працівників науково-технологічної сфери та захисту й реалізації їх законних прав як важливих суб'єктів прогресу суспільства.

У підрозділі 2.4 «Система суб'єктів публічного адміністрування у сфері забезпечення науково-технологічного розвитку в Україні» проведено комплексний системний аналіз системи суб'єктів публічного адміністрування у сфері забезпечення науково-технологічного розвитку в Україні.

Показано, що адміністративно-правовий статус суб'єкта публічного адміністрування у сфері забезпечення науково-технологічного розвитку України – це публічне правове становище суб'єкта формування та реалізації публічного адміністрування, який наділений владною компетенцією та використовує різноманітний адміністративно-правовий, фінансово-інвестиційний, організаційно-кадровий та науково-технологічний інструментарій як учасник публічних правовідносин адміністративно-правового забезпечення науково-технологічного розвитку та реалізує захист прав на результати науково-технологічної діяльності.

Визначено, що зміст адміністративно-правового статусу суб'єктів публічного адміністрування у сфері забезпечення науково-технологічного розвитку України визначається правовим положенням цих суб'єктів у правовідносинах і набором адміністративних інструментів діяльності, об'єктивізація яких реалізується через адміністративні процедури у сфері адміністративно-правового забезпечення науково-технологічного розвитку України.

Сформовано систему суб'єктів публічного адміністрування у сфері забезпечення науково-технологічного розвитку України. Розкрито правовий статус кожного з суб'єктів публічної адміністрації у площині аналізованих правовідносин. Акцентовано на тому, що головну роль у формуванні та реалізації державної науково-технологічної політики України відіграють Міністерство освіти та науки України, Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України й Міністерство цифрової трансформації України як центральні суб'єкти публічної адміністрації, що формують нормативно-правову базу в означеній сфері, контролюють і координують систему суб'єктів публічного адміністрування, реалізують публічне адміністрування науково-технологічної діяльності через різноманітні адміністративні інструменти та процедури, гарантуючи систему захисту прав на результати науково-технологічної діяльності.

Підрозділ 2.5 «Адміністративні процедури у сфері адміністративно-правового забезпечення науково-технологічного розвитку в Україні» присвячений

визначенню видів та особливостей адміністративних процедур у досліджуваній сфері, їх характеристики.

Сформовано авторське визначення дефініції «адміністративні процедури у сфері адміністративно-правового забезпечення науково-технологічного розвитку в Україні». Наведено класифікацію видів адміністративних процедур в означеній сфері: 1) управлінські процедури охоплюють процедури стратегічного планування як діяльності зі створення суб'єктами публічної адміністрації сприятливого середовища для науково-технологічного розвитку; 2) реєстраційні процедури дозволяють легітимізувати правовідносини науково-технологічної діяльності шляхом вчинення реєстраційних дій, обліку суб'єктів та об'єктів науково-технологічної діяльності та внесення відповідної інформації до адміністративних баз даних; 3) організаційно-кадрові процедури – це внутрішньоорганізаційна процедурна діяльність з призначення, переведення, звільнення, заохочення, атестації суб'єктів реалізації науково-технологічної діяльності для забезпечення належної кадрової політики у площині науково-технологічного розвитку; 4) дозвольно-ліцензійні процедури забезпечують функціональну реалізацію науково-технологічного розвитку шляхом видачі уповноваженими органами влади спеціальних дозволів (ліцензій) на здійснення визначеного виду науково-технологічної діяльності з метою застосування легалізованого контрольного впливу на науково-технологічну сферу; 5) контрольні процедури полягають у здійсненні контролюючими суб'єктами публічної адміністрації владно-перевірочної, інспекційної та наглядової діяльності за науково-технологічним процесом з метою дотримання усіх вимог науково-технологічної діяльності та розвитку науково-технологічної сфери; 6) процедури інтернаціоналізації – це діяльність суб'єктів публічної адміністрації із забезпечення суб'єктам науково-технологічної діяльності умов для співпраці закордоном, обміну досвідом адміністрування науково-технологічної сфери, адаптації науково-технологічної діяльності до міжнародних вимог, підвищення конкурентоспроможності вітчизняної науково-технологічної галузі, підвищення рівня мобільності вітчизняних суб'єктів науково-технологічної діяльності; 7) процедури цифровізації полягають у використанні суб'єктами публічної адміністрації електронного інструментарію розробки нових баз даних, автоматизації обробки інформаційних даних, прийнятті цифрових рішень і загальному впровадженні цифрових технологій у сферу адміністрування науково-технологічної сфери.

Розділ 3 «Світовий досвід адміністративно-правового забезпечення науково-технологічного розвитку» складається з трьох підрозділів.

У підрозділі 3.1 «Адміністративно-правовий механізм реалізації традиційної моделі інноваційного науково-технологічного розвитку» досліджено особливості традиційної моделі науково-технологічного розвитку, яка притаманна країнам ЄС і характеризується повним інноваційним циклом: від появи ідеї до створення та реалізації нововведення.

Встановлено, що для традиційної моделі інноваційного науково-технологічного розвитку характерним є використання та поєднання інструментів як економічного, так і адміністративного характеру, до яких належать: а) підтримувальні (фінансування з бюджету ЄС науково-технологічних програм і

проектів, надання грантів, стимулювання науково-технологічної діяльності та інвестиційної активності шляхом надання податкових пільг, кредитів, застосування заходів амортизаційної політики); б) дифузійні (трансфер технологій, комерціалізація результатів науково-технологічної діяльності); в) інфраструктурні (створення бізнес-інкубаторів, технологічних парків, інноваційних центрів, центрів трансферу технологій); г) інституційні (створення як наднаціональних, так і національних суб'єктів регулювання); д) правові (програми, проекти, стратегії). Вказані механізми й інструменти використовують три основні групи суб'єктів: публічний сектор, який складається з суб'єктів двох рівнів (ЄС як наднаціональний суб'єкт і публічні адміністрації країн-членів); науково-освітній сектор (провідні університети та науково-дослідні центри) й комерційний сектор.

Наголошено, що для науково-технологічної політики ЄС головним політичним пріоритетом і механізмом підвищення якості, ефективності та оперативності досліджень є концепція «Відкриті інновації, відкрита наука, відкритість світу» («Open innovation, open science, open to the world»), яка активно реалізується у програмі «Horizon 2020». Зроблено висновок, що для науково-технологічної політики ЄС на сучасному етапі її розвитку характерною є концентрація уваги на громадянах і громадянському суспільстві як основних користувачах та замовниках продуктів і послуг науково-технологічного розвитку, що насамперед виражається у «відкритості» процесів науково-технологічного розвитку, участі, взаємодії та довірі один до одного всіх представників: державного, науково-освітнього, комерційного секторів і громадянського суспільства, що концептуально стає однією із засад формування нової парадигми інноваційного науково-технологічного розвитку.

Підрозділ 3.2 «Адміністративно-правовий механізм реалізації моделі «потрійної спіралі» інноваційного науково-технологічного розвитку» присвячений дослідженню досвіду США у сфері забезпечення науково-технологічного розвитку як характерного представника моделі «потрійної спіралі», яка передбачає тісну взаємодію науки (університетів), комерційного сектору та держави. Для США характерним є те, що завдання розвитку фундаментальної науки покладено на науково-дослідні університети як основну форму організації наукової діяльності, які є першою ланкою, що веде від генерації ідеї до комерціалізації інновації.

Обґрунтовано, що фундамент сучасної науково-технологічної політики США був закладений ще в 40-х роках ХХ ст., а створена на той час структура організації наукової діяльності продовжує працювати й сьогодні. Основні принципи сучасної науково-технологічної політики США сформульовані ще у 1945 р. у доповіді «Наука – нескінченна передова» («Science: The Endless Frontier») Ванневару Буша, керівника Бюро наукових досліджень і розробок: 1) уряд зобов'язаний належним чином підтримувати фундаментальні дослідження; 2) розвиток фундаментальної науки закріплюється за науково-дослідними університетами; 3) автономність і самостійність наукових організацій у розвитку фундаментальної науки; 4) відкритість і прозорість діяльності наукових організацій; 5) створення незалежної спеціальної установи (Національного дослідницького фонду). Ці принципи суттєво відрізняють США від організації науки в Європі, де регулятивний вплив держави є набагато більшим.

Визначено, що важливе значення у сучасній науково-технологічній політиці США відіграє комбінація широкого спектра інструментів підтримки науково-технологічного розвитку: 1) прямі – бюджетне фінансування, включно з державними закупівлями, державними науково-технічними програмами, системами грантів і контрактів під дослідницькі та інноваційні проекти; 2) опосередковані – податкові пільги та кредити, антитрестівська політика; амортизаційні заходи, субсидії); 3) комбінаторні – складні інструменти, які поєднують фінансові, інфраструктурні та дифузійні елементи в різних варіаціях (наприклад, Програма фінансової підтримки малого інноваційного бізнесу (SBIR – Small business innovation research), Програма передачі технологій малим бізнесом (STTR – Small Business Technology Transfer), в яких держава бере безпосередню участь у реалізації заходів, спрямованих на розвиток венчурного фінансування, одночасно здійснюючи заходи, спрямовані на підтримку малого бізнесу.

Зроблено висновок, що боротьба у сфері технологічного лідерства, насамперед з Китайською Народною Республікою (далі – КНР), зміцнення інноваційних позицій інших країн змушує уряд США шукати нові підходи, щоб закріпити свою позицію світового лідера у сфері науки, технологій та інновацій, що зокрема було відображено у новій Стратегії американських інновацій («A strategy for American innovation») 2015 року (та попередніх редакціях стратегії 2009, 2011 рр.), яка була представлена Адміністрацією Президента Барака Обами.

У підрозділі 3.3 «Адміністративно-правовий механізм реалізації східноазіатської моделі інноваційного науково-технологічного розвитку» досліджено досвід інноваційного науково-технологічного розвитку таких представників східноазіатської моделі як Японія, КНР і Республіка Корея. Визначено характерні особливості розвитку кожної з країн, а також узагальнено специфічні риси східноазіатської моделі на сучасному етапі розвитку.

Визначено, що характерними правовими інструментами політики в досліджуваній сфері в Японії є базові плани науково-технічного розвитку, які приймаються з періодичністю у п'ять років і є головними документами формування та реалізації науково-технологічної політики на визначений період. Особливостями сучасної політики інноваційного науково-технологічного розвитку Японії є: 1) визначення інновацій, орієнтованих на розв'язання соціальних та екологічних проблем («green innovation», «life-saving innovations») як пріоритетної сфери та ключового чинника для досягнення сталого й інклюзивного розвитку країни; 2) спрямованість на розвиток людського капіталу як стратегічного ресурсу та створення супер-смайт суспільства (Super-smart Society), базисом якого є нова концепція «Суспільство 5.0» (Society 5.0), що передбачає розв'язання глобальних проблем та досягнення загального добробуту суспільства шляхом розвитку науки й технологій. Концепція передбачає інтеграцію кібернетичного та фізичного просторів з акцентом на використання штучного інтелекту, робототехніки, Інтернету речей з метою створення нових цінностей, які зможуть зробити життя людей комфортним і повноцінним, незалежно від віку, статі, соціального статусу, тобто створення рівних можливостей та забезпечення реалізації потенціалу для кожної людини.

Встановлено, що основними правовими інструментами науково-

технологічної політики КНР є національні стратегії, програми та плани розв'язання найважливіших проблем у сфері науково-технологічного розвитку, які формують базові напрямки діяльності державних органів у цій сфері як на центральному, так і на регіональному рівнях, а також основи їхньої інституційної діяльності, закріпленої в річних планах роботи. Акцентовано на важливій ролі в сучасній науково-технологічній політиці КНР Дорожньої карти «Зроблено в Китаї 2025» (2015 р.), яка була розроблена на базі німецької концепції «Індустрія 4.0» (Industrie 4.0) та адаптована до сучасних тенденцій розвитку й наявних проблем КНР. Основною метою нової стратегії визначено перехід на інноваційний та «зелений» вектор розвитку шляхом застосування нових підходів, посилюючи роль участі приватного сектора, а також зниження залежності від іноземних технологій та просування китайських технологій на світовому ринку. Загалом КНР визначає інновації важливою складовою та основоположною з п'яти елементів концепції розвитку держави, таких як: «інновація, координація, екологічність, відкритість і сумісне використання».

Визначено, що досвід Південної Кореї є важливим для України, зокрема в аспекті формування політики кластеризації, запровадження якої відбувалося за активної участі держави ще в 90-і роки минулого століття. Так, одним із ключових факторів успіху Південної Кореї стали «чеболі» – одна з форм фінансово-промислових груп, діяльність яких є прикладом ефективної взаємодії держави та приватного сектору, зокрема Samsung, LG, Hyundai. Основою сучасної науково-технологічної політики Південної Кореї є так звана «креативна економіка» президента Пак Кин Хе, конкретизована у «Третьому базовому плані розвитку науки і технологій». Основними напрямками плану визначено: розвиток людського потенціалу, трансферу технологій і комерціалізації результатів, посиленій захист інтелектуальної власності та підтримка інновацій, пошук нових форм публічно-приватного партнерства, створення сприятливого інвестиційного клімату.

Розділ 4 «Концептуальні шляхи вдосконалення адміністративно-правового забезпечення науково-технологічного розвитку в Україні» складається з п'яти підрозділів.

У підрозділі 4.1 «Сучасний стан і проблемні аспекти науково-технологічного розвитку в Україні» проаналізовано індикатори, які використовуються у світовій практиці для аналізу науково-технологічного розвитку на підставі статистичних даних Державної служби статистики України, ЮНЕСКО, Євростату, Всесвітньої організації інтелектуальної власності. На підставі аналізу статистичних даних щодо України та країн світу узагальнено загальносвітові тенденції науково-технологічного розвитку.

Встановлено, що після проголошення незалежності в Україні жодного разу не було досягнуто встановленого Законом відсотку наукомісткості ВВП, який виражає міру інтенсивності уваги держави та приватного сектору (зокрема й іноземного) до науки, а також є індикатором пріоритетності науково-технологічного розвитку відносно інших сфер державної політики. В Україні цей показник з 2006 року не перевищував 1%, а витрати державного бюджету на наукові та науково-технічні роботи з 1997 року не перевищували 0,5%. З 1991 р. цей показник постійно скорочувався і на 2019 р. скоротився у 5,6 раз – становив 0,43%

(зокрема за рахунок коштів державного бюджету – 0,17%).

З 1991 по 2019 рр. кількість дослідників в Україні скоротилася у 5,8 раз (з 295010 до 51121 особи). З 1991 по 2019 рр. припинили своє існування 394 організації, які виконують наукові дослідження та займаються розробками.

Показник оцінки рівня науково-технологічного розвитку, який використовується у всьому світі для оцінки потенційних можливостей держави вийти на інноваційний вектор науково-технологічного розвитку (як кількість дослідників на 1 млн населення) на 2019 р. в Україні становив 976 осіб (що в середньому втричі менше, ніж у загальному по країнах-учасницях ЄС).

Показник частки внутрішніх витрат у розрахунку на одного дослідника, що характеризує фінансове забезпечення дослідників, і, відповідно, їхні потенційні можливості для отримання та застосування нових знань на 2019 р., становив 37,5 тис. дол. США за паритетом купівельної спроможності (що майже у 4 рази менше, ніж у середньому по країнах-учасницях ЄС і у 3 рази менше ніж у країнах Південної Африки). Важливим показником є також частка внутрішніх витрат у розрахунку на душу населення в дол. США за паритетом купівельної спроможності. У 2019 р. цей показник в Україні становив 37 дол. США.

Одними з найгостріших проблем кадрової складової науково-технологічного потенціалу також є: 1) відтік наукових кадрів (причому не тільки закордон, але й перекваліфікація науковців на інші види діяльності, не пов'язані з науковими дослідженнями); 2) прискорення старіння наукових кадрів. За офіційними даними, у 2019 р. найбільшу кількість дослідників в Україні становили ті, хто старше 50 років – 49%, кількість дослідників віком 30-39 років складала 23%, віком 40-49 років – 19%, найменше молодих дослідників – віком до 29 років (9%); 3) низька престижність наукової професії.

Що стосується провадження інноваційної діяльності, то на 2019 р. загальні витрати на інновації становили 14220,9 млн грн, серед них 87,7% власних коштів підприємств (з 2000 р. витрати збільшилися у вісім разів). Кількість впроваджених у виробництво нових технологічних процесів на 2019 рік становила 2318 одиниць (у порівнянні з 2000 р. кількість збільшилися у 1,65 рази). Кількість впровадженої інноваційної продукції (товарів, послуг) промисловими підприємствами у 2019 р. становила 2148 одиниць (у 2010 р. – 2408). Водночас серед виробленої продукції переважне місце займають III й IV технологічні уклади (95%), на V технологічний уклад припадає приблизно 5%, на VI, реалізація якого й визначає перспективи високотехнологічного розвитку країни, – до 0,1% від обсягів виробленої продукції. Окрім того, кількість інноваційно активних промислових підприємств з 2010 р. скоротилася майже вдвічі й у 2019 р. становила 782 підприємства. Помітним є також зниження патентної активності. Так, кількість заявок на винаходи й корисні моделі з 2010 р. знизилася у півтора рази й у 2019 р. становила 12310 заявок.

Узагальнено наявні проблеми у сфері науково-технологічного розвитку, згруповано їх у чотири блоки: стратегічного характеру, правового, фінансового та інституційного.

У підрозділі 4.2 «Концептуальні шляхи вдосконалення фінансового забезпечення науково-технологічного розвитку в Україні» зроблено висновок, що одним із напрямків удосконалення фінансового забезпечення науково-

технологічного розвитку має стати не тільки нарощування базового бюджетного фінансування, а насамперед раціональна диверсифікація структури всіх джерел і механізмів фінансування, зокрема оптимальна їх диверсифікація на різних етапах науково-технологічного процесу, а також оптимізація ефективності результатів науково-технологічного розвитку, що обумовлює необхідність зміщення акцентів з базового фінансування на користь проєктного та конкурсного, що дозволить підвищити конкуренцію в науково-технологічній сфері, а також сприятиме підвищенню рівня результативності здобутків науково-технологічного розвитку.

Звертається увага, що одним з дієвих способів фінансової підтримки науково-технологічної діяльності є венчурне фінансування – як спосіб розширення джерел інвестування, особливо на таких стадіях інноваційної діяльності як «посівна» стадія (seed stage) та стадія «запуску» (startup stage). Виокремлено форми участі держави у венчурному інвестуванні. Враховуючи позитивний закордонний досвід у сфері венчурного фінансування науково-технологічної діяльності, актуальним для України визначено змішану форму участі держави, яка передбачає створення державного венчурного фонду, який здійснює як пряме інвестування інноваційної діяльності, так і виступає як «фонд фондів» (за досвідом Фінляндії).

Встановлено, що інтенсивність науково-технологічних досліджень у країнах та показники їх росту корелюють з часткою досліджень, що фінансуються приватним сектором. Водночас саме держава може вплинути на швидкість генерації та поширення знань шляхом зміни відносної вартості інвестицій у наукові дослідження, а саме – законодавчого закріплення різних інструментів податкового стимулювання. В більшості країн світу застосовується комплексний підхід до стимулювання науково-технологічного розвитку, тобто застосування методів як прямого, так і опосередкованого (непрямого) регулювання. У випадку України, обмеженість фінансових ресурсів держави, що спрямовуються на підтримку науково-технологічної діяльності, актуалізує застосування непрямих інструментів стимулювання такої діяльності. Підкреслюється, що для України не обов'язковим є запозичення закордонного досвіду щодо заходів підтримки науково-технологічного розвитку, адже до 2005 року в Україні існувала дієва система стимулювання науково-технологічної діяльності, яка давала реальні позитивні результати.

У підрозділі 4.3 *«Концептуальні основи формування пріоритетів і форсайтних досліджень у науково-технологічній сфері в Україні»* зроблено висновок, що саме обґрунтований на основі сучасних прогнозно-аналітичних досліджень вибір національних пріоритетів науково-технологічного розвитку, чітке формування механізмів їх реалізації, надійний моніторинг та оцінка реалізації пріоритетів й ефективності використання коштів, а також визначення чіткої відповідальності за невиконання поставлених завдань відповідними суб'єктами публічної адміністрації та їхніми посадовими особами є одним з основних чинників ефективності адміністративно-правового забезпечення у сфері науково-технологічного розвитку. Обґрунтовано, що для України, враховуючи суттєвий дефіцит бюджетних ресурсів, вкрай необхідним є прийняття рішення щодо визначення чітких пріоритетних напрямків науково-технологічного розвитку на основі застосування ефективного закордонного досвіду, що надало б можливість сконцентрувати фінансові ресурси й зосередити державну підтримку саме на тих

напрямах, які є найбільш перспективними та стратегічно важливими для науково-технологічного розвитку.

Досліджено співвідношення змісту таких категорій як «прогнозування науково-технологічного розвитку» та «форсайт у сфері науки, технологій та інновацій». На підставі аналізу поглядів вчених визначено основні характеристики форсайту, які якісно відрізняють його від прогнозування: 1) є активним, систематичним процесом оцінки та управління довгостроковим майбутнім розвитком науки, технологій та інновацій, результатом якого завжди є варіативний набір практичних заходів з реалізації обраних орієнтирів; 2) заснований на публічно-приватній співпраці та кооперації між усіма ключовими учасниками науково-технологічного розвитку: державним, науково-освітнім, комерційним секторами і громадянським суспільством; 3) додатковим результатом є розвиток публічно-приватних зв'язків між учасниками задля створення єдиного бачення розвитку ситуації з урахуванням інтересів всіх зацікавлених суб'єктів.

Акцентується на необхідності перегляду та уточненні чинних пріоритетів науково-технологічного розвитку, що актуалізує створення в Україні єдиної системи форсайту науково-технологічного розвитку в рамках «Загальнодержавної програми форсайтних досліджень у сфері науки, технологій та інновацій», яка має стати невіддільною складовою механізму формування та практичної реалізації державної науково-технологічної політики.

Підрозділ 4.4 «Концептуальні шляхи розвитку публічно-приватного партнерства у сфері науково-технологічного розвитку в Україні» присвячений дослідженню сутності, змісту та значенню публічно-приватного партнерства у сфері науково-технологічного розвитку. Проаналізовано співвідношення категорій «державно-приватне партнерство» та «публічно-приватне партнерство». Визначено, що використання терміну «публічно-приватне партнерство» щодо сфери застосування науково-технологічного розвитку є раціональнішим, оскільки передбачає врахування ширшого кола інтересів, публічних і приватних, а також взаємодію всіх можливих учасників науково-технологічного розвитку.

Зроблено висновок, що в Україні діє неефективна модель забезпечення науково-технологічного розвитку із превалюванням публічно-правових засобів регулювання, зокрема інституційного фінансування та активного втручання держави в означені процеси. Статистичні дані свідчать, що наявна модель не в змозі забезпечити сталий науково-технологічний розвиток, що зумовлює необхідність системних перетворень і зміни концептуальних підходів щодо адміністративно-правового забезпечення науково-технологічного розвитку та запровадження оновленої моделі інноваційного вектора науково-технологічного розвитку з визначенням нової ролі держави в науково-технологічних процесах на основі збалансованого публічно-приватного підходу.

Встановлено, що Закон України «Про державно-приватне партнерство» не передбачає серед сфер його застосування науково-технологічну сферу, натомість її визначено однією з пріоритетних сфер застосування державно-приватного партнерства в Концепції розвитку державно-приватного партнерства в Україні на 2013-2018 роки, затвердженій розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 серпня 2013 р. № 739-р. Звертається увага, що спеціальні норми щодо

інструментів і механізмів реалізації публічно-приватного партнерства в науково-технологічній сфері, які, по суті, сьогодні відсутні, мають бути визначені на законодавчому рівні, а не підзаконному. Враховуючи специфічність і складність науково-технологічної сфери, обґрунтовано необхідність розробки та прийняття нового нормативно-правового акту – Закону України «Про публічно-приватне партнерство у сфері науково-технологічного розвитку».

Надано авторське визначення публічно-приватного партнерства у сфері науково-технологічного розвитку в широкому та вузькому розуміннях. Визначено принципи, характерні ознаки та основні форми публічно-приватного партнерства у сфері науково-технологічного розвитку.

У підрозділі 4.5 «Інноваційна культура як чинник підвищення ефективності адміністративно-правового забезпечення науково-технологічного розвитку в Україні» досліджено сутність і значення інноваційної культури як чинника інноваційного вектора розвитку суспільства.

Встановлено, що світовий досвід свідчить про наявність прямої взаємозалежності між розвитком інноваційної діяльності та загальним добробутом суспільства. Для того, щоб досягти високого рівня інноваційної культури, який корелюється з позитивними змінами у суспільстві, необхідним є системний та продуманий управлінсько-правовий підхід для перетворення цього феномену на впорядкований процес з визначеними ціннісними орієнтирами, правилами поведінки та взаємодії, організованою структурою відносин і відповідальністю учасників. Визначено, що головними ініціаторами формування та джерелом інноваційної культури насамперед мають бути представники держави, на яких має бути покладений обов'язок формування, підтримки та розвитку інноваційної культури як пріоритетного завдання держави та громадянського суспільства, а також обов'язкової складової та об'єктивного критерію якісного інноваційного вектора розвитку суспільства.

Визначено чинники, які впливають на рівень інноваційної культури у суспільстві: 1) соціокультурне середовище; 2) інтелектуальний потенціал нації; 3) престижність наукової праці; 4) рівень економічної свободи; 5) рівень поваги та дотримання прав інтелектуальної власності; 6) розвиток політичних інститутів; 7) якість інституційного середовища; 8) рівень довіри суспільства до держави; 9) рівень корупції у суспільстві; 10) гласність і відкритість суспільних процесів.

Запропоновано під інноваційною культурою розуміти складний комплексний соціокультурний феномен, зміст якого розкриває готовність і здатність суспільства до генерації та втілення інновацій у всіх сферах суспільного життя: науці, освіті, культурі, економіці, публічному управлінні, праві. Визначено конкретні заходи розвитку інноваційної культури в Україні.

ВИСНОВКИ

У дисертації наведено теоретичне узагальнення та нове розв'язання наукової проблеми, що полягає в розробленні концептуальних теоретичних засад і формулюванні науково обґрунтованих висновків, практичних пропозицій та рекомендацій щодо підвищення ефективності та подальшого вдосконалення адміністративно-правового забезпечення науково-технологічного розвитку в Україні з урахуванням загальносвітових тенденцій розвитку науки, технологій та інновацій. За результатами дослідження сформовано такі основні висновки:

1. Визначено, що феномен конвергенції науки, технологій та суспільства сформувався як кумулятивний результат попередніх науково-технічних революцій на основі синтезу виробництва наукових знань і технологій. Науково-технологічна конвергенція, з одного боку, зумовлює необхідність пошуку шляхів адаптації до трансформаційних умов сучасного «суспільства знань» в умовах сучасних глобальних викликів і формування концептуально нової моделі забезпечення науково-технологічного розвитку, а з іншого – саме розвиток науки й технологій та їхня конвергенція детермінує та надає можливість здійснення інноваційної модернізації підходів до структурної організації, функцій, механізмів і методів реалізації завдань публічної адміністрації.

Доведено, що науково-технологічний розвиток як результат нової науково-технологічної парадигми – багатогранний феномен, який пропонується розглядати як: 1) складне багатовекторне явище та найвищу соціокультурну цінність у розвитку людства (багатовекторність науково-технологічного розвитку полягає у правових, етичних і моральних аспектах позитивних і негативних наслідків технологізації науки, зумовлюючи відповідальність усіх учасників світової спільноти (державного, науково-освітнього, комерційного секторів і громадянського суспільства, окремих представників кожного з них); 2) безпосередній причинно-наслідковий зв'язок зі сталим та інклюзивним розвитком, загальним добробутом і суспільним прогресом загалом; 3) інтенсивний фактор, що впливає на: а) економічне зростання та конкурентоспроможність; б) національну безпеку держави, та, як наслідок, один з ключових напрямків державної політики.

2. Визначено, що науково-технологічний розвиток – це поступальний та безперервний процес якісних перетворень усіх сфер суспільного життя шляхом використання та застосування теоретичних і практичних знань з метою розв'язання конкретних соціально-економічних та екологічних завдань і забезпечення сталого розвитку суспільства загалом. Застосування неправильної термінології в національному законодавстві впливає на прийняття неправильних рішень на державному рівні. Тому зміщення акцентів з «науково-технічного» на «науково-технологічний» розвиток є історично виправданим, таким, що відповідає вимогам часу в умовах формування «суспільства знань», прогнозованими четвертою індустріальною революцією (індустрією 4.0), переходом до шостого технологічного укладу та таким, що відображає об'єктивні перетворення не тільки в науковій картині світу, але й у всіх сферах суспільного буття.

Доведено, що об'єктом адміністративно-правового забезпечення науково-технологічного розвитку є суспільні відносини, щодо яких здійснюється забезпечувальний вплив з боку держави в особі уповноважених органів влади, що виникають, змінюються та припиняються у сферах наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності, трансферу технологій та інтелектуальної власності.

3. Визначено, що зміст адміністративно-правового забезпечення науково-технологічного розвитку в Україні розкривається через правильне формулювання таких його складових як мета, цілі та завдання, тобто є сукупним уявленням, що дає змогу зрозуміти основні напрямки діяльності держави зі створення належних умов розвитку аналізованого процесу.

Доведено, що: 1) метою адміністративно-правового забезпечення науково-технологічного розвитку в Україні є створення сприятливого інвестиційного, соціального-економічного клімату, здатного репрезентувати світовій арені науково-технологічний потенціал, реалізація якого слугуватиме базисом для сталого збалансованого розвитку України, входження її до глобального наукового цивілізаційного простору як належного учасника комунікативної взаємодії та світового гравця, що має повноважне право голосу; 2) цілями адміністративно-правового забезпечення науково-технологічного розвитку в Україні є: а) збереження, функціонування та розвиток науково-технологічної сфери як складної багатофункціональної системи, яка, за умов ефективного її розвитку та використання, здатна розв'язувати складні соціально-економічні проблеми; б) створення сприятливих умов для забезпечення прав і свобод громадян, національних інтересів держави та сталого розвитку суспільства загалом; 3) завданнями адміністративно-правового забезпечення науково-технологічного розвитку в Україні є деталізований перелік конкретних заходів до виконання публічною адміністрацією, що спрямовані на досягнення мети та цілей забезпечувальної ролі держави щодо ефективного науково-технологічного розвитку.

4. Визначено, що нормативно-правове забезпечення науково-технологічного розвитку в Україні є самостійним елементом адміністративно-правового механізму аналізованого процесу та цілісним правовим утворенням, що складається з низки законодавчих і підзаконних нормативно-правових актів, які мають чітке спрямування та покликані сприяти забезпеченню досягнення довгострокових цілей політики держави щодо розвитку науково-технологічного потенціалу країни.

Систематизовано нормативно-правові акти в досліджуваній сфері за такими класифікаційними групами: 1) загальні основи науково-технологічного розвитку: а) міжнародні засади (базові, модельні); б) національні засади; 2) спеціальні основи окремих сфер науково-технологічного розвитку: а) сфера регулювання наукової та науково-технічної діяльності; б) сфера регулювання інноваційної діяльності; в) сфера регулювання інтелектуальної власності; г) сфера регулювання трансферу технологій; 3) специфічні основи окремих напрямків забезпечення науково-технологічного розвитку: а) засади щодо планово-стратегічного розвитку науково-технологічної сфери; б) засади щодо визначення та реалізації пріоритетів і прогнозування науково-технологічного розвитку; в) засади щодо розробки та реалізації державних програм України у сфері науково-технологічного розвитку;

г) засади фінансового забезпечення науково-технологічного розвитку; г) засади правового статусу суб'єктів інноваційної інфраструктури; д) засади легітимації та діяльності державних суб'єктів науково-технологічного розвитку; е) засади щодо реалізації окремих адміністративних процедур забезпечення науково-технологічного розвитку: (а) організаційно-кадрові процедури; (б) реєстраційні процедури; (с) контрольні процедури; е) засади реалізації міжнародної співпраці у сфері науково-технологічного розвитку.

5. Визначено, що принципи адміністративно-правового забезпечення науково-технологічного розвитку в Україні – це комплексна система ідейних, керівних засад організації, розвитку та модернізації науково-технологічної сфери, що утворюють цілісний, стійкий, стратегічно спрямований механізм адміністративно-правового забезпечення науково-технологічного розвитку в Україні.

Система принципів адміністративно-правового забезпечення науково-технологічного розвитку в Україні є багатоскладовою та структурно містить такі блоки: 1) базові принципи: верховенства права та законності; демократизму; гуманізму; рівності; відповідальності; 2) засадничо-функціональні принципи: системної єдності; пріоритетності екологічної безпеки; відкритості, прозорості та доступності процесів науково-технологічного розвитку; наукової обґрунтованості; партнерства; збалансованості та раціонального забезпечення інтересів; оптимальності; соціальної орієнтованості; 3) етичні принципи науково-технологічного розвитку: принцип поваги й дотримання прав інтелектуальної власності; свободи творчості; істинності; об'єктивності; наукової чесності.

6. Встановлено, що гарантії адміністративно-правового забезпечення науково-технологічного розвитку в Україні – це самостійні інструменти механізму адміністративно-правового забезпечення, що за своєю юридичною природою є окремими правовими, фінансово-економічними та соціальними засобами забезпечення (гарантування) та захисту прав суб'єктів науково-технологічної діяльності, що встановлюються державою з метою стабільної та стійкої реалізації науково-технологічного розвитку в суспільстві.

До ознак гарантій адміністративно-правового забезпечення науково-технологічного розвитку України можна віднести такі: 1) забезпечуються широким колом суб'єктів публічної адміністрації у процесі їх адміністративної діяльності; 2) об'єктом гарантій адміністративно-правового забезпечення науково-технологічного розвитку України є: а) адміністративно-правові відносини у сфері науково-технологічного розвитку (правові гарантії); б) відносини щодо забезпечення державної фінансово-економічної підтримки суб'єктів науково-технологічної діяльності шляхом створення сприятливого середовища для науково-технологічного розвитку (фінансово-економічні гарантії); в) відносини щодо забезпечення соціальної захищеності кадрового потенціалу науково-технологічної сфери (соціальні гарантії); 3) система гарантій комплексно поєднується в єдину соціально-економічну та правову складову механізму адміністративно-правового забезпечення – державну підтримку науково-технологічного розвитку.

7. Сформовано систему суб'єктів публічного адміністрування у сфері забезпечення науково-технологічного розвитку в Україні, яку складають:

1) суб'єкти загальної компетенції у сфері забезпечення науково-технологічного розвитку в Україні (Верховна Рада України; Президент України; Кабінет Міністрів України); 2) суб'єкти спеціальної компетенції у сфері забезпечення науково-технологічного розвитку в Україні (Міністерство освіти і науки України; Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України; Міністерство цифрової трансформації України; Національна рада України з питань розвитку науки і технологій; Національна академія наук України та національні галузеві академії наук; Ідентифікаційний комітет з питань науки); 3) суб'єкти публічного адміністрування у сфері забезпечення науково-технологічного розвитку в Україні, що виконують окремі повноваження у сфері нормативного, фінансового, інформаційного та організаційного забезпечення науково-технологічної діяльності (Міністерство фінансів України; Міністерство юстиції України, Національний фонд досліджень України); 4) специфічні адміністративно-наукові суб'єкти, що виконують визначені законодавством адміністративні повноваження щодо розвитку науки та технологій, захисту прав суб'єктів науково-технологічної діяльності, забезпечення безпечної та якісної науково-технологічної діяльності (Національний науковий центр; регіональні наукові центри; ключові лабораторії; центри колективного користування науковим обладнанням); 5) суб'єкти науково-технологічного розвитку (суб'єкти наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності); 6) органи місцевого самоврядування та суб'єкти громадянського суспільства як споживачі результатів науково-технологічної діяльності, які, демонструючи свої соціальні потреби та інтереси, визначають напрямок науково-технологічного розвитку; 7) національні та міжнародні фінансово-інвестиційні суб'єкти (фінансово-кредитні установи, фонди, транснаціональні компанії), а також суб'єкти, що забезпечують комунікативну співпрацю у сфері розвитку науки, технологій та інновацій (ВОІВ, ЮНЕСКО тощо).

8. Визначено, що адміністративні процедури у сфері адміністративно-правового забезпечення науково-технологічного розвитку в Україні – це діяльність суб'єктів публічної адміністрації, що має публічний, нормативно визначений, логічний характер, спрямована на впорядкування управлінських, реєстраційних, організаційно-кадрових, дозвільно-ліцензійних, контрольних, інтернаціоналізаційних, цифровізаційних правовідносин науково-технологічного розвитку для уніфікації адміністративної практики суб'єктів публічної адміністрації, належного публічного адміністрування науково-технологічної сфери та захисту прав суб'єктів науково-технологічної діяльності.

Адміністративні процедури у сфері адміністративно-правового забезпечення науково-технологічного розвитку в Україні класифіковано на такі види: 1) управлінські; 2) реєстраційні; 3) організаційно-кадрові; 4) дозвільно-ліцензійні; 5) контрольні; 6) процедури інтернаціоналізації; 7) процедури цифровізації.

9. Адміністративно-правовий механізм реалізації традиційної моделі інноваційного науково-технологічного розвитку передбачає наявність триблокової системи суб'єктів регулятивного впливу в досліджуваній сфері, забезпечувальні інструменти яких ґрунтуються на засадах відкритості інновацій та науки, кооперації та світової інтеграції. В науково-технологічній політиці ЄС спостерігається зміна парадигми регулятивного впливу на науково-технологічний

розвиток з акцентом на потреби, інтереси та запити громадян і громадянського суспільства, які є основними регуляторами при обранні об'єктів для фінансування суспільно важливих проєктів як з регіональних бюджетів, так і бюджету ЄС. Стратегічними пріоритетами для ЄС залишається стимулювання створення ноу-хау з подальшою їхньою комерціалізацією, формування відповідної екосистеми для галузей, що займаються науково-технологічним розвитком, розв'язання глобальних суспільних викликів і генерування глобальної політики у зазначеній сфері.

Визначено, що позитивним досвідом, який можна імплементувати в Україні, є досвід ЄС щодо використання «інноваційних угод» (Innovation Deals). З огляду на швидкість процесів науково-технологічного розвитку, нормативно-правова база не завжди вчасно оновлюється, через що може бути ускладнена реалізація інновацій з суспільно важливим соціально-економічним або екологічним потенціалом. Сутність «інноваційних угод» полягає в тому, щоб, з одного боку, допомогти новаторам реалізувати такі рішення й подолати нормативні перешкоди (наприклад, неоднозначні законодавчі положення), не порушуючи відповідне законодавство, а з іншого – проаналізувати, як працюють встановлені нормативні правила на практиці (якщо встановлено, що конкретна норма є перешкодою для впровадження інновації, це стає основою для подальших дій). Отже, інноваційна угода – це форма співпраці між Комісією ЄС, регіональною та місцевою владою і новаторами, спрямована на розв'язання наявних нормативних перешкод для реалізації та впровадження інновацій у відкритий та прозорий спосіб.

10. Визначено концептуальні чинники результативності державної науково-технологічної політики США, які слід взяти за основу при реформуванні підходів до адміністративно-правового забезпечення науково-технологічного розвитку в Україні: 1) усвідомлення представниками держави всіх рівнів влади необхідності та значення науково-технологічного розвитку; 2) грамотно й чітко розставлені пріоритети державної підтримки науково-технологічної сфери, а також широкий спектр інструментів стимулювання її розвитку, включаючи прямі, опосередковані та комбінаторні інструменти; 3) тісна взаємодія та інтегрованість усіх представників «потрійної спіралі» (державного, освітнього та комерційного секторів) з цілеспрямованим дотриманням балансу між ними; 4) розвинутість механізмів комерціалізації результатів науково-технологічного розвитку; 5) масштабність і стабільність фінансування, диверсифікованість джерел та інструментів фінансування; 6) відповідальність держави за стратегічне управління й розвиток науково-технологічної сфери.

11. Визначено характерні особливості інноваційного науково-технологічного розвитку країн східноазіатської моделі, які слід враховувати у процесі вдосконалення адміністративно-правового забезпечення науково-технологічного розвитку в Україні: 1) гнучка трансформованість стратегій розвитку науково-технологічної сфери під поточну соціально-економічну ситуацію та специфіку суспільних правовідносин у країні, що дозволяє коригувати конкретні адміністративні заходи з метою оптимізації їх реалізації; 2) посилена координація, взаємодія суб'єктів формування та реалізації державної науково-технологічної політики, що зумовлює послідовність і системність їхніх дій; 3) створення ефективної системи фінансування зі значною участю приватного сектору, а також

розширення масштабів грантового фінансування; 4) зміщення акцентів на застосування непрямих методів стимулювання (широкий спектр податкових пільг, кредитів, заходів амортизаційної політики тощо) з метою скорочення бюджетних видатків на науку, технології, інновації та активізації внутрішніх ресурсів науково-технологічного сектору; 5) консолідація зусиль уряду, промисловості, наукових та освітніх кіл, створення умов для розвитку публічно-приватного партнерства у сфері науково-технологічного розвитку; 6) широке застосування механізмів публічно-приватного партнерства у формуванні інноваційної інфраструктури, зокрема, що стосується політики кластеризації (розвинутість і розгалуженість інноваційної інфраструктури створює якісну платформу для генерації інноваційних ідей та трансферу технологій); 7) велике значення мають такі правові інструменти державної науково-технологічної політики як національні стратегії, програми та плани розвитку, які переглядаються на відповідність поточним цілям і завданням; 8) зосередженість на підвищенні якості кадрового потенціалу науково-технологічної сфери; 9) орієнтація на глобальну інноваційно-технологічну сферу та розширення міжнародних науково-технологічних зв'язків.

12. Узагальнено наявні проблеми у сфері науково-технологічного розвитку в Україні, згруповано їх у чотири блоки: 1) стратегічного характеру: а) відсутність цілісного бачення науково-технологічного розвитку, окремих його складових та їхнього взаємозв'язку; б) непослідовність державної політики; в) значний розрив між нормативно визначеною та фактичною реалізацією політики; г) відсутність планування та прогнозування у сфері забезпечення науково-технологічного розвитку; г) неузгодженість науково-технологічної та інноваційної політики з інвестиційною, бюджетно-фінансовою, податковою, промисловою та зовнішньоторговельною; д) невиконання значної кількості норм законів і відсутність відповідальності за це; е) низький рівень інноваційної культури суб'єктів адміністративно-правового забезпечення науково-технологічного розвитку; є) відсутність політичної волі в якісних змінах на найвищому політичному рівні; 2) правового характеру: а) неузгодженість нормативно-правових актів між собою та їх невідповідність соціально-економічній ситуації у країні; б) громіздкість і колізійність законодавства; в) відсутність системності законодавства; г) фрагментованість та значна кількість прогалів нормативно-правового регулювання окремих аспектів науково-технологічного розвитку; г) декларативність значної кількості норм; д) стала практика призупинення або скасування окремих норм; е) відсутність належного контролю за виконанням законів; 3) фінансового характеру: а) застаріла та неефективна система фінансування; б) розпорошеність коштів, спрямованих на науково-технологічну сферу, між значною кількістю розпорядників; в) низький рівень грантового та програмно-цільового фінансування; г) бюджетне фінансування за залишковим принципом; г) низький рівень фінансування з приватного сектору; 4) інституційного характеру: а) відсутність на законодавчому рівні чіткої процедуралізації прав, обов'язків та відповідальності суб'єктів публічного адміністрування; б) безперервна трансформація та реформування суб'єктів адміністративно-правового забезпечення науково-технологічного розвитку; в) неефективність адміністративно-організаційної структури органів публічного

управління; г) відсутність скоординованої діяльності та належної взаємодії між суб'єктами; г) слабка взаємодія з міжнародними організаціями й фондами.

13. Визначено, що основою вдосконалення фінансового забезпечення науково-технологічного розвитку в Україні має стати комплексний підхід до оптимального співвідношення прямих та опосередкованих методів фінансування та стимулювання науково-технологічного розвитку, що полягає в: 1) оптимальному співвідношенні між базовим, програмно-цільовим і конкурсним (грантовим) фінансуванням, а також раціональною диверсифікацією джерел і механізмів фінансування на різних етапах науково-технологічного процесу; 2) розвитку венчурного фінансування як дієвого способу розширення джерел інвестування, зокрема шляхом: а) створення Національного венчурного інноваційного фонду за позитивним досвідом Фінляндії, метою якого має стати венчурна інвестиційна підтримка різних етапів розвитку наукомістких, технологічних та інноваційних компаній, підтримки дослідників і винахідників, який би: – здійснював пряме інвестування в реалізацію стартапів, впровадження інновацій, патентування та комерціалізацію результатів науково-технологічної діяльності з подальшим обміном на частину акцій або корпоративних прав; – виступав у ролі «фонду фондів», тобто як інвестор для приватних венчурних фондів, діяльність яких відповідає визначеним законодавством пріоритетним напрямкам науково-технологічної діяльності; б) нормативного закріплення правового статусу «бізнес-янголів», а також створення інформаційної інтернет-платформи для обміну інформацією між суб'єктами науково-технологічного розвитку, яка слугуватиме основою для формування мережі «бізнес-янголів»; 3) створенні економічних і правових передумов для стимулювання, прискорення та підвищення ефективності науково-технологічного розвитку шляхом створення сприятливого соціально-економічного клімату через збільшення застосування непрямих інструментів стимулювання науково-технологічної діяльності, що дозволить знизити навантаження на бюджет та спрямувати підтримку на значну кількість суб'єктів науково-технологічної діяльності.

14. Визначено концептуальні основи формування науково-технологічних пріоритетів в Україні: 1) наукова соціально-економічна обґрунтованість національних науково-технологічних пріоритетів на основі даних прогнозно-аналітичних досліджень із врахуванням сильних сторін, наявних ресурсів науково-технологічного потенціалу, можливостей національного та глобального ринків, відповідність вимогам і потребам суспільства та держави, а також узгодженість із загальнонаціональними пріоритетами та сприяння їх реалізації; 2) забезпечення консультаційних процедур (механізмів) визначення пріоритетності напрямків з урахуванням обов'язкової спільної участі всіх ключових учасників науково-технологічного розвитку (державного, науково-освітнього, комерційного секторів і громадянського суспільства), що гарантуватиме врахування потреб та інтересів усіх зацікавлених суб'єктів; 3) чітка ієрархічна структура пріоритетів з конкретними для кожного рівня механізмами формування та реалізації науково-технічних та інноваційних пріоритетів, зокрема через конкурсне формування державних науково-технічних програм, які фінансуються з державного бюджету та інноваційних програм, в яких бюджетне фінансування має поєднуватися із

залученням коштів приватного сектору; 4) регулярний моніторинг та оцінка реалізації пріоритетів й ефективності використання коштів із комплексним застосуванням різних методів і підходів, зокрема підходів smart-спеціалізації; 5) чіткий розподіл обов'язків між суб'єктами публічної адміністрації та відповідальність за виконання та реалізацію пріоритетів на кожному рівні ієрархії; 6) обов'язковість інформування Кабінетом Міністрів України про результати реалізації та фінансування пріоритетних напрямів і конкретних програм.

Обґрунтовано, що форсайтні дослідження у сфері науки, технологій та інновацій в Україні мають діяти виключно безперервно (на постійній основі), фінансуватися з державного бюджету та передбачати: 1) моніторинг стану: вітчизняного науково-технологічного сектору, реалізації чинних пріоритетів та оцінку результативності наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності; 2) виявлення та системний аналіз найактуальніших загальносвітових напрямків науково-технологічного розвитку, а також експертну оцінку реальних можливостей науково-технологічного потенціалу України; 3) обґрунтування та визначення переліку критичних технологій, що мають принциповий вплив на національну конкурентоспроможність, економічне зростання, національну безпеку та оборону; 4) обов'язкове залучення до форсайтних досліджень всіх ключових учасників науково-технологічного розвитку й міжнародних експертів; 5) внесення змін і доповнень до пропонованого Закону України «Про пріоритетні напрями науково-технологічного розвитку в Україні» за результатами прогнозно-аналітичних досліджень щодо уточнення та конкретизації пріоритетних напрямів; 6) кореляцію періодичності надання узагальнених прогнозно-аналітичних досліджень із визначеними Законом України «Про пріоритетні напрями науково-технологічного розвитку в Україні» термінами короткострокових, середньострокових і стратегічних пріоритетів.

15. Під публічно-приватним партнерством у сфері науково-технологічного розвитку запропоновано розуміти в широкому сенсі – правову модель реалізації стратегії державної науково-технологічної політики, засновану на оновлених концептуальних підходах щодо адміністративно-правового забезпечення науково-технологічного розвитку, що полягають у переході до мережевої моделі адміністрування на паритетних, демократичних, справедливих і коопераційних засадах із визначенням нової ролі та функцій держави в означених процесах на основі збалансованого публічно-приватного підходу, за якого держава виступає не як «регулятор відносин», а як «повноправний партнер»; та у вузькому розумінні – сукупність юридично оформлених рівноправних відносин стратегічного, технологічно-інноваційного, фінансового, організаційно-кадрового, інформаційно-аналітичного, інституційного характеру між публічними та приватними партнерами, в яких сторони взаємодіють у процесі ухвалення рішень і координують спільні дії з метою спільного досягнення визначеного публічного інтересу, який формалізується в конкретних цілях науково-технологічного розвитку.

Виокремлено основні форми публічно-приватного партнерства у сфері науково-технологічного розвитку залежно від напрямків його реалізації, які доцільно впроваджувати в Україні з метою підвищення ефективності

адміністративно-правового забезпечення науково-технологічного розвитку: 1) стратегічне партнерство (вироблення спільних стратегій і програм науково-технологічного розвитку, створення інноваційно-технологічних платформ); 2) науково-освітнє партнерство (створення неприбуткових науково-дослідних, освітніх організацій, які здійснюють оцінку ринкової конкурентоспроможності досліджень, надають освітні послуги, зокрема з підвищення кваліфікації, надають допомогу у сфері доконкурентних досліджень, при оформленні прав інтелектуальної власності, патентному пошуку, оподаткуванні, бухгалтерському обліку об'єктів інтелектуальної власності); 3) комерційно-виробниче партнерство (створення комерційних установ з метою трансферу технологій, комерціалізації результатів науково-технологічної діяльності, які зазвичай створюються на базі вищих навчальних закладів або науково-дослідних установ: центри трансферу технологій, центри комерціалізації інновацій, стартап-компанії інноваційно-технологічних центрів); 4) фінансово-економічне партнерство (створення венчурних фондів спільного публічно-приватного інвестування, запровадження програм публічно-приватного фінансування, податкових програм підтримки); 5) інфраструктурне партнерство (створення інноваційних кластерів, полісів, наукових парків, бізнес-інкубаторів тощо).

16. Обґрунтовано необхідність закріплення поняття інноваційної культури на законодавчому рівні у пропонованому Законі України «Про пріоритетні напрями науково-технологічного розвитку в Україні»: «інноваційна культура – це складова інноваційного потенціалу, яка характеризує рівень інтелектуальної, культурної, соціально-економічної та правової підготовленості представників держави та громадянського суспільства, який відображається у сукупності ціннісних орієнтирів, знань, умінь, досвіду, навичок, норм і правил поведінки та взаємодії учасників, які відображають ступінь сприйняття, готовності та здатності до генерації, реалізації й втілення нововведень у всіх сферах суспільного життя».

Визначено заходи з розвитку інноваційної культури в Україні:

1) у сфері розвитку людського потенціалу: сприяння збереженню та зміцненню національних культурних традицій, забезпечення фіксації та передачі їх майбутнім поколінням шляхом оновлення державних регіональних програм з питань розвитку культури; забезпечення практичної імплементації концепції ЄС «Відкриті інновації, відкрита наука, відкритість світу»; організація та проведення інформаційних і культурно-просвітницьких заходів у сфері інноваційної діяльності, зокрема проведення «тижнів інновацій»; створення мережевої інфраструктури для розвитку креативних індустрій, науково-технічної творчості, раціоналізаторства; використання засобів масової інформації, телебачення та радіо для популяризації та поширення знань про науку, інновації й технології, сприяння розповсюдженню науково-популярних періодичних видань; забезпечення широкого доступу до Інтернету в регіонах, зокрема в сільській місцевості; оновлення освітніх програм і впровадження у вищих навчальних закладах спеціальних курсів «Інноваційна культура», застосування інноваційних технологій навчання;

2) у державному секторі: запровадження періодичних програм підвищення кваліфікації для державних службовців з питань інноваційного менеджменту, основ інтелектуальної власності, культури в інноваціях, інноваційного мислення,

ділового спілкування та лідерства; проведення тренінгів, семінарів, організація конференцій та круглих столів для державних службовців всіх рівнів щодо впровадження інноваційних підходів у публічному управлінні; створення спеціалізованої інтернет-платформи для обміну ідеями, досвідом, кращими практиками, знаннями для розвитку інноваційних підходів у публічному управлінні, підвищення рівня поінформованості про світові тенденції інноваційних управлінських підходів і підтримки інноваційних рішень представниками органів державної влади; розроблення методики оцінювання інноваційного потенціалу діяльності органів державної влади.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ
Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:
Монографія:

1. Куркова К. М. Адміністративно-правове забезпечення науково-технологічного розвитку в Україні: теоретико-правовий аспект. За заг. ред. д.ю.н., професора, Заслуженого юриста України Курила В.І. Київ, ФОП Чалчинська Н.В., 2020. 505 с.

Статті у періодичних наукових фахових виданнях України:

2. Куркова К.М. Предмет адміністративного права: генеза і трансформація. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2017. Вип. 6. Т. 4. С. 217–223.
3. Куркова К.М. Аналіз змісту положень Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність»: адміністративно-правові аспекти. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2018. Вип. 1 (22). Т. 3. С. 162–166.
4. Куркова К.М. Генезис розвитку науки, техніки та державного управління. *Вісник Чернівецького факультету Національного університету «Одеська юридична академія»*. 2018. № 3. С. 80–90.
5. Куркова К.М. Проблемні питання фінансування освіти і науки. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2019. Вип. 1. Т. 1. С. 172–177.
6. Куркова К.М. Поняття, ознаки та види гарантій адміністративно-правового забезпечення науково-технологічного розвитку України. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2019. Вип. 2(27). Т. 2. С. 48–51.
7. Куркова К.М. Адміністративні процедури: проблема нормотворчості (досвід України та США). *Порівняльно-аналітичне право*. 2019. № 6. С. 272–275. URL: <http://pap-journal.in.ua/en/>
8. Куркова К.М. Наукове пізнання: історичні передумови виникнення окремих проблемних питань сучасного адміністративного права. *Наукові записки: Серія «Право»*. 2019. Вип. 6. Спецвипуск. Т. 1. С. 59–64.
9. Куркова К.М. Технологія як об'єкт правового регулювання. *Наукові записки: Серія «Право»*. 2019. Вип. 7. Спецвипуск. С. 150–155.
10. Куркова К.М. Принципи адміністративно-правового забезпечення науково-технологічного розвитку в Україні. *Правові новели*. 2019. № 7. Т. 3. С. 42–49.
11. Куркова К.М. Характеристика правових гарантій науково-технологічного розвитку України як інструментів механізму адміністративно-правового

забезпечення. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 2. Т. 2. С. 32–35. URL: http://www.lsej.org.ua/2-2_2020/2-2_2020.pdf

12. Куркова К.М. Особливості державної науково-технологічної політики Японії на сучасному етапі її розвитку. *Держава та регіони. Серія: Право*. 2020. № 3 (69). Т. 2. С. 73–79.

13. Куркова К.М. Науково-технологічний розвиток як об'єкт адміністративно-правового забезпечення. *Наукові записки: Серія «Право»*. 2020. Вип. 9. С. 92–97.

14. Куркова К.М. Поняття та зміст адміністративно-правового забезпечення науково-технологічного розвитку. *Правові новели*. 2020. № 11. Т. 2. С. 52–57.

15. Куркова К.М. Поняття та сутність адміністративно-правового механізму забезпечення науково-технологічного розвитку. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія: «Юриспруденція». 2020. № 48. С. 37–40.

Статті в наукових періодичних виданнях інших держав:

16. V. Halunko, I. Chyzhmar, K. Kurkova. Modern mechanism of strengthening innovative activity of transport enterprises. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2018. Vol. 4. No. 1. P. 33–41. DOI: <http://dx.doi.org/10.30525/2256-0742/2018-4-3-33-41>. Available from: <http://www.baltijapublishing.lv/index.php/issue/article/view/424> (Наукометрична база Web of science).

17. Куркова К.Н. Административно-правовое обеспечение научно-технологического развития Украины в системе ее государственной политики. *Право и политика*. 2018. № 4. С. 183–187 (Киргизька Республіка).

18. Куркова К.Н. Механизм обеспечения научно-технологического развития: административно-правовые аспекты. *Право и политика*. 2019. № 1. С. 108–112 (Киргизька Республіка).

19. Kurkova K. Ukraine current state and problematic aspects of scientific and technological development. *Visegrad journal on human rights*. 2019. № 6\3. Vol. 2. P. 74–82 (Словацька Республіка).

20. Куркова К.Н. Научно-технологическое развитие как общественная теоретико-правовая категория. *Право и Закон*. 2019. № 4. С. 132–137 (Киргизька Республіка).

21. Куркова К.Н. Нормативно-правовые акты в механизме административно-правового обеспечения научно-технологического развития Украины. *Право и Закон*. 2020. № 1. С. 84–89 (Киргизька Республіка).

22. Куркова К.М. Конвергенция науки, техники, технологий и государственного управления: концептуальные подходы. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2020. № 2. Vol. 3. С. 77–82.

23. Куркова К.М. Научно-технологическая политика США: становление нормативно-правового регулирования. *Colloquium-journal*. 2020. № 9 (61). Część 9. P. 22–25 (Warszawa, Polska).

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

24. Куркова К. М. Окремі аспекти генези і трансформації предмету адміністративного права. *Військова освіта і наука: сьогодення та майбутнє: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції* (Київ, 22 листоп. 2018 р.). Київ: ВІКНУ, 2018. С. 321–322.

25. Куркова К. М. Аналіз змісту положень Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність». *Адміністративно-правові науки: сучасний стан та перспективи розвитку: збірник матеріалів науково-практичної конференції* (Київ, 28 жовт. 2019 р.). Київ: Науково-дослідний інститут публічного права, 2019. С. 13–14.

26. Kurkova K. Modern world trends of scientific and technological development. *Perspectives of world science and education: The 6 th International scientific and practical conference* (Osaka, Japan, February 26–28, 2020). CPN Publishing Group. 2020. P. 127–131.

27. Куркова К. М. Проблемні аспекти фінансування науково-технологічного розвитку України. *Правові засади організації та здійснення публічної влади: матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції* (Хмельницький, 28 лют. – 2 берез. 2020 р.). Хмельницький: Хмельницький університет управління та права ім. Л. Юзькова. 2020. С. 203–205 URL: http://www.univer.km.ua/doc/zbirniki/Pravovi_zasadi_organizatsii_ta_zdiysnennya_publichnoi_vladi_28.02-2.03.2020.pdf

28. Куркова К.М. Взаємозв'язок науки, техніки, технологій та державного управління. *Актуальні питання сучасної науки та освіти: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції* (Львів, 2–3 берез. 2020 р.). Львів: Львівський науковий форум, 2020. Ч. 1. С. 44–46.

29. Куркова К.М. Особливості правового регулювання адміністративних процедур в США. *Економіка, фінанси, облік та право: аналіз тенденцій та перспектив розвитку: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції* (Полтава, 5 берез. 2020 р.). Полтава: ЦФЕНД, 2020. Ч. 4. С. 56–58.

30. Куркова К.М. Сучасний стан та проблеми фінансування науково-технологічного розвитку України. *Молодіжна військова наука у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених, ад'юнктів, слухачів, курсантів і студентів* (Київ, 24 квіт. 2020 року). Київ: ВІКНУ, 2020. С. 169–170.

31. Kurkova K. Ukraine current state and problematic aspects of scientific and technological development. *The world of science and innovation: The 2nd International scientific and practical conference* (London, United Kingdom, September 16–18, 2020). Cognum Publishing House. 2020. P. 91–94.

32. Куркова К.М. Особливості категорійного розуміння науково-технологічного розвитку як об'єкта адміністративно-правового забезпечення. *Актуальні проблеми юридичної науки та практики в XXI столітті: матеріали Міжнар. науково-практичної конф.* (Рівне, 16–17 жовт. 2020 р.). Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. академіка Степана Дем'янчука. Рівне: Видавничий дім «Гельветика», 2020. С. 47–52.

33. Куркова К.М. Забезпечувальна роль держави щодо ефективного науково-технологічного розвитку в Україні. *Інноваційні технології публічного управління та адміністрування: теорія і кращі практики 21 століття*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (Мелітополь, 17 листоп. 2020 р.). С. 181–183.

Наукові праці, які додатково відображають наукові результати дисертації:

34. K. Kurkova Administrative and Legal Arrangements for Scientific and Technological Development in Space: the EU's Pattern. *Advanced Space Law*. 2020. Vol. 6. P. 43–53.

АНОТАЦІЯ

Куркова К.М. Адміністративно-правове забезпечення науково-технологічного розвитку в Україні. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. – Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Дніпро, 2021.

Дисертаційне дослідження присвячено теоретичному узагальненню та новому розв'язанню наукової проблеми адміністративно-правового забезпечення науково-технологічного розвитку в Україні. Проведено комплексне дослідження концептуальних підходів і розкрито зміст конвергенції науки й технологій. Визначено суспільні відносини, які є об'єктом адміністративно-правового забезпечення науково-технологічного розвитку в Україні. Сформовано поняття та схарактеризовано зміст адміністративно-правового забезпечення науково-технологічного розвитку в Україні. Проведено систематизацію нормативно-правових актів у сфері науково-технологічного розвитку в Україні. Схарактеризовано систему принципів і гарантій адміністративно-правового забезпечення науково-технологічного розвитку в Україні. Сформовано систему суб'єктів публічного адміністрування у сфері забезпечення науково-технологічного розвитку в Україні. Визначено поняття та види адміністративних процедур у сфері адміністративно-правового забезпечення науково-технологічного розвитку в Україні. Розкрито особливості адміністративно-правового механізму реалізації традиційної моделі інноваційного науково-технологічного розвитку. З'ясовано особливості адміністративно-правового механізму реалізації моделі «потрійної спіралі» інноваційного науково-технологічного розвитку у США. Визначено особливості адміністративно-правового механізму реалізації східноазіатської моделі інноваційного науково-технологічного розвитку. Проаналізовано сучасний стан та узагальнено проблемні аспекти науково-технологічного розвитку в Україні. Визначено концептуальні шляхи вдосконалення фінансового забезпечення науково-технологічного розвитку в Україні. Окреслено шляхи вдосконалення визначення пріоритетів і форсайтних досліджень у науково-технологічній сфері в Україні. Розкрито зміст та виокремлено основні форми публічно-приватного партнерства у сфері науково-технологічного розвитку в Україні. Схарактеризовано інноваційну культуру як чинник підвищення ефективності адміністративно-правового забезпечення науково-технічного розвитку в Україні.

Ключові слова: науково-технологічний розвиток, науково-технологічна сфера, науково-технологічний потенціал, науково-технологічна діяльність, технологія, трансфер технологій, інноваційна культура, публічно-приватне партнерство, адміністративно-правове забезпечення, публічне адміністрування, адміністративно-правовий механізм.

SUMMARY

Kurkova K. Administrative and legal support of Ukraine scientific and technological development. – *Qualifying scientific work on the manuscript rights.*

The dissertation for gaining the Doctor of Law scientific degree in the specialty 12.00.07 – Administrative law and process; Financial law; Information law. – Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs, Dnipro, 2021.

The dissertation is devoted to the theoretical generalization and new scientific problem solution of administrative and legal support of Ukraine scientific and technological development. Dissertation provides with the comprehensive study of conceptual approaches and the content of science and technology convergence. The public relations, which are the object of administrative and legal support of Ukraine scientific and technological development, are determined. The concept and content of administrative and legal support of Ukraine scientific and technological development are formed. Systematization of normative-legal acts in the sphere of Ukraine scientific and technological development are carried out. The system of principles and guarantees of administrative and legal support of scientific and technological development in Ukraine is characterized. A system of subjects of public administration in the field of scientific and technological development in Ukraine has been formed. In dissertation are defined the concepts and types of administrative procedures in the field of administrative and legal support of scientific and technological development in Ukraine. The dissertation deals with the peculiarities of the administrative and legal mechanism of realization the innovative scientific and technological development traditional model. In dissertation are clarified the peculiarities of administrative and legal mechanism of realization the «triple spiral» model of innovative scientific and technological development in USA. Peculiarities of administrative and legal mechanism of realization the East Asian model of innovative scientific and technological development are determined. The current state and Ukraine scientific and technological development problematic aspects are analyzed.

Conceptual ways to improve the financial support of Ukraine scientific and technological development are identified. In dissertation are outlined the conceptual bases of formation the priorities and foresight researches in the scientific and technological sphere in Ukraine. The content and main forms of public-private partnership in the field of scientific and technological development in Ukraine are revealed. Innovative culture is characterized in dissertation as a factor in improving the efficiency of administrative and legal support of scientific and technological development in Ukraine.

Keywords: *scientific and technological development, scientific and technological sphere, scientific and technological potential, scientific and technological activity, technology, technology transfer, innovation culture, public-private partnership, administrative and legal support, public administration, administrative and legal mechanism.*